

Alphabetum Hunno-Scythicum .

a	a.	J	j.	X	R.
X	b.	Friedrich Klára		Λ	s.
†	cz.	Felvidéki		~	sz.
И	cs.	rovásírásos		У	t.
†	d.	emlékek		λ	ty
Q	e.	4H9M0 8††H†8†H0		⋈	u.
5	é	†03††MΛ30		ㄣ	ü.
⊗		Λ3Λ9HTΛ9M3H		μ	v.
Λ	g.	0303M83		≡	z.
f	gy	Q	ö	Ψ	cs.
⊗	h.	3	p.	Isb. X	ba. ^{rs.}
†	i.	ſ	r.	X	be.
				X	bi.
				X	bo.



Képaláírások a 70. oldalon



<i>Alphabetum Hunno-Scythicum</i>					
a	a.	j	í	χ	R.
χ	b.	Friedrich Klára Felvidéki rovásírásos emlékek		λ	s.
†	c.			~	sz.
W	cs.			γ	t.
†	d.			κ	ty
z	e.	4H4ΛO x††H††H††H††		⋈	u.
5	é	†Oz††MΛz⊗		⌞	ü.
⊗		ΛOΛ4H†Λ4M5H		λ	v.
Λ	g.	OzOzΛBz		≡	z.
f	gy	α	ö	Ψ	cs.
⊗	h.	3	p.	χ	ba.
†	i.	ſ	r.	χ	be.
				χ	bi.
				ex	bo.

„Az összes magyarság közös kincsévé avatja ezt az írást az a kiváló tulajdonsága, hogy a Révai Miklós korszakos föllépése óta teljesen kialakult mai ábécénk előtt egyedül ennek az írásnak a betűsora (alphabetuma) volt az, melyben a magyar szóhangok helyes és szabatos kifejezésére alkalmas, de egyszersmind nélkülözhetetlen ú.n. magyar betűk egytől-egyig feltalálhatók. Oly tulajdonság, melyet se letagadni, se elvitatni nem lehet s így egymagában elegendő, mert megdönthetetlen bizonyíték arra, hogy ez az írás egyenest azzal a rendeltetéssel keletkezett, hogy a magyar nyelvet szolgálja, – aminthogy a székhelyeknél is ezt szolgálta s annak szolgálatában állott, mint alább látni fogjuk, a hunoknál és a kunoknál is.”

Debreczeni Miklós – 1914

Tisztelettel ajánlom ezt a könyvet a rovásírást mentő
és fenntartó felvidéki papok és tanítók emlékének,
köztük nagyapámnak és dédnagyapámnak.

A könyv kiadásának támogatását köszönjük
a kanadai Kovács Ilonkának és fiainak, Zoltánnak és Ernőnek,
a Csemadok Udvardi Alapszervezetének,
a rimaszombati Tamás Ilonka néninek és lányának Juditnak,
Z. Urbán Aladárnak, a Palóc Társaság elnökének,
valamint fiunknak, Miklósnak

Támogatásukkal a 2014-es kiadást ajándékként juttattuk el
a Kárpát-medencei Rovásírás Versenyeken részt vett
felvidéki tanulóknak és felkészítő tanáraiknak.

© Friedrich Klára – Szakács Gábor

Kiadó: Szakács Gábor – telefon: +36 (30) 431 1281,
villámlevél: szakacs.gab01@t-online.hu

ISBN 978-963-88764-8-5

A kötetet Barta József tervezte

Nyomdai előkészítés: B'artbox Kft. Budapest, tel.: (1) 403-3579

Nyomás: BLACK AND COLOUR KFT.

1164 Budapest, Csókakő u. 35. (Ipartelep)

Mobil: 06 /20/ 976-4222

studio.blackandcolour@mediacenter.hu

<http://www.nemedy nyomda.hu>

Tartalom

A magyar rovásírásról – rövid összefoglaló	4
Rovás ábécé és szabályok	5
Felvidéki rovásírásos emlékek	6
Udvardi rovásjeles tűtartó	7
A nagycsalomjai régi templom kövei	8
Besztercebányai rováskronika	8
Kassai Kódex	8, 61
A kassai dóm sírköveinek feliratai	9
A kassai dóm kőfaragóinak mesterjegyei	10
Az okolicsnói zárdatemplom mesterjegyei	11
Kassai István névjegye	11
A felsőszemerédi templom rovásfeliratai	12
Rovásírásos lándzsavég a révkomáromi Duna Mente Múzeumban	16
Körmöcbányai kőfeliratok	19
Kőfeliratok Pozsony környékén	21
Nyitrai határvita jegyzőkönyve rovással	22
Vinland térképek	23
A Lőcsei felirat	25
Lőcsei céh mesterjegy gyűjteménye	26
A Túróci fakönyv	27
A lévai vár rovásírásos alaprajza	29
Rovásírásos gerendák Túrócbélán	34
Francois Xavier de Feller belga jezsuita feljegyzéseiből . .	36
A Gellei imakönyv	37
A Besztercebányai Biblia	38
Rovásírásos gerenda Selmecebánya-Vihnyefürdőn	39
Hejczei ábécé	39
Alsókemence – Apor Gáspár levele	40
Tátrai kincskeresők rovásjelei	41
Brünn – Királyi asztalnak nevezett rovásos kő	42
Cseh történész tudósítása kun jelekről	44
A Nikolsburgi Ábécé	44
Számrovás, adó rovás a Felvidéken	45
Rovásírással is foglalkozó felvidéki, vagy munkásságuk okán a Felvidékhez is kapcsolható személyiségek	48, 72
Kiegészítések 2018-ban	68
Összegzés	72
Szakirodalom	73
Rovásírás olvasógyakorlat	75
Kiadványaink	78

A magyar rovásírásról – rövid összefoglaló

A rovásírás egy jellegzetes, vonalas, többnyire egyenes szárú betűkből álló régi írásfajta, amely minden íráshordozóra, (kő, fa, fém, pergamen, papír, selyem, stb.) alkalmazható. A **rovásírás** szó tehát főfogalmat jelöl, ez alá tartozik a **rovás** fogalma, amelyről akkor beszélünk, ha az írás faragással, véséssel, karcolással történik, melynek során az íráshordozó felületébe mélyítjük a betűket. Ugyancsak a rovásírás, mint főfogalom alá tartozik a számítógépes rovásírás fogalma is.

Rovás emlékei más népeknek is fennmaradtak (például pelazg, föníciai, etruszk, latin, görög, germán, türk...), azonban írástörténeti kutatásaim alapján azt feltételezem, hogy ezek a magyarok elődei nek rovásírásából fejlődtek.

Nemzeti írásunkat, a magyar rovásírást szkíta, hun, avar elődeinktől örököltük.

Krónikásaink, történetíróink is megemlékeztek róla, többek között Kézai Simon, Kálti Márk, Thuróczy János, Antonio Bonfini, Verancsics Antal, Szamosközi István, Bél Mátyás és szkíta-hun írásnak nevezték. A 'rovásírás' elnevezést a XX. század elején Tar Mihály, aki juhász őseitől tanulta és a pozsonyi születésű Fadrusz János szobrászművész adta 1902 táján régi írásunknak, mellyel tökéletesen kifejezték fába róható, kőbe véshető, papírra egyaránt írható jellegét. Székely-magyar rovásírásnak is nevezik, mivel legtöbb emléke Székelyföldön található. 1945 utáni fennmaradása főként a cserkészmozgalomnak köszönhető.

A rovásírás tehát a magyarok régi és értékes művelődéstörténeti kincse, a hagyományörzés legnemesebb formája. Nyelvünkkel együtt fejlődött, mert magyar nyelvünk minden hangjára van benne jel, ezért mondhatjuk, hogy a mienk és nem vettük át senkitől. A betűírások közé tartozik, ahol minden hangot egy külön betű jelöl, így még a legelvontabb fogalmat is könnyen le tudjuk jegyezni. Amikor a X-XI. században át kellett térnünk a latin betűs írásra, ebben nyelvünk 13 hangjára nem volt jel (TY, GY, NY, LY, SZ, ZS, CS, K, J, Á, É, Ö, Ü). Ezért alkalmatlan volt szép magyar nyelvünk lejegyzésére és írásbeliségünket erősen visszavetette.

A rovásírás ábécéje Forrai Sándor szerint

É	E	D	CS	C	B	Á	A
eK	aK	J	Í	I	H	GY	G
Ö	Ó	O	NY	N	M	LY	L
U	TY	T	SZ	S	R	P	Ő
		ZS	Z	V	Ü	Ü	Ú

1. ábra:

Forrai Sándor ábécéje, melyet történelmi betűsorokból válogatott

A magyar rovásírás legfontosabb szabályai

Összefoglalta: Friedrich Klára

1. A rovásírást jobbról balra írjuk, mert legtöbb írásemlékünkben így szerepel. Lehet balról jobbra is írni, ám ez nem hagyománykövető. Ebben az esetben meg kell fordítani a betűket. Jobbról-balra haladnak többek között a legrégibb pelazg, etruszk, görög, latin, feliratok és az egyiptomi hieratikus írás is.

2. A szavakat napjainkban szóközökkel választjuk el egymástól. A mondatok és tulajdonnevek első betűit nagyobb mérettel kiemelhetjük. Az írásjelek ugyanazok, mint a latin betűs írásnál, a kérdőjelet, vesszőt, idézőjelet megfordítjuk.

3. A rovásírásban két fajta K betű használatos, egy kapocs és egy négyszög alakú. Az ezek használatára vonatkozó XX. századi szabályokat kutatásaim alapján rováslemlékeink nem igazolják, így kezdőknek azt ajánlom, hogy csak a négyszög alakú K-t használják. Ezt a módozatot több hiteles, régi rováslemlékünk is alátámasztja. Továbbá régen nem csak az (e)F, (e)L, (e)M, (e)N, (e)NY, (e)R, (e)S, (e)SZ hangoknál ejtették elől az **e**-t, hanem mindegyik mássalhangzónknál. Tehát (e)B, (e)C, (e)CS... ...(e)K, ennek a jele pedig a négyszög K.

5. Ősi írásunkban nincs Q, X, Y, W, mivel ezek nem a magyar hangkészlethez tartoznak. Használatuk a mellékelt táblázat szerint történik.

QU = KV	pl.:	Aquincum quartz	ᠠᠬᠤᠨᠴᠢᠩᠰᠤ ᠠᠬᠤᠨᠴᠢᠨᠰᠤ
X = KSZ	pl.:	taxi	ᠲᠠᠭᠢ
Y = I vagy J	pl.:	Vörösmarty York yoghurt	ᠲᠦᠷᠦᠰᠢᠮᠠᠷᠲᠤ ᠶᠣᠷᠦᠰᠢᠮᠠᠷᠲᠤ ᠶᠣᠭᠣᠬᠤᠷᠠᠲᠤ
W = V	pl.:	Wesselényi	ᠲᠦᠰᠡᠯᠡᠨᠢᠶᠢ

2. ábra

A rováselméletek bizonyossága szerint az ősi magyar rovásírás az egész Kárpát-medencében használatos volt. Felvidékről is van annyi rováselméletünk, hogy ezt kimondhassuk. Ez tanulmányom egyik célja, ennek alátámasztása.

Ezen kívül még két okból gyűjtöttem össze a felvidéki rovásemlékeket: Egyrészt apai részről családom felvidéki, nagyapám és dédnagyapám itt éltek, itt voltak kántortanítók és a rovásírást is tanították, tehát nekik tartozom ezzel.

Másrészt a magyar művelődéstörténetnek is tartozom azzal, hogy ennek a jelentős területnek írásemlékeit csokorba gyűjtssem s át-nyújtsam nemzetemnek.

A rováslelkeket igyekszem a régészetiileg megállapított sorrendben ismertetni, de néhol bizonytalan a keltezés.

Udvardi rovasjeles tűtartó, VIII-IX. század

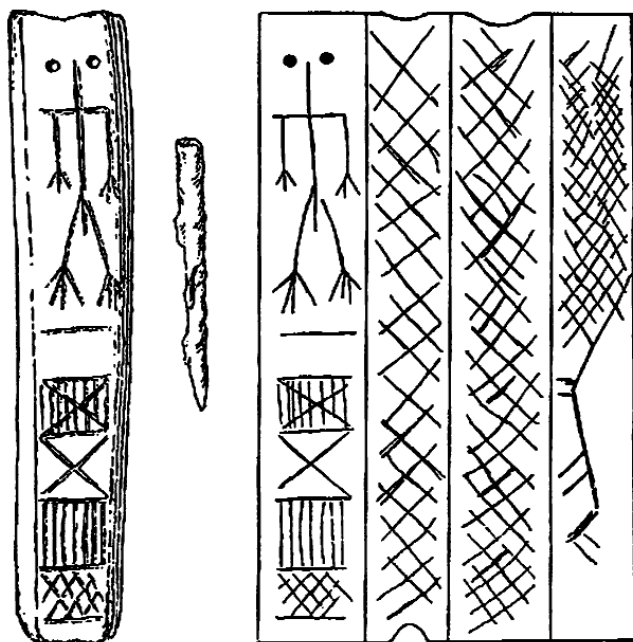
Vékony Gábor régész *A székely írás emlékei, kapcsolatai, története* c. könyvében egy Udvardon, késő avar kori temetőből előkerült négyszögletes csont tűtartót említ, melyen stilizált emberalak és szerrinte kárpát-medencei rovas **S** betű látható. Sajnos Vékony Gábor sem fényképet, sem rajzot nem mutat a leletről. Így megkértem Novák Margarétát, a lévai Barsi Múzeum régészét, hogy segítsen a szlovák forrás alapján rajzhoz és egy rövid tájékoztatáshoz hozzájutni. Nagyon köszönöm segítségét, a rajzot és a fordítást!

A szlovák forrásban ez áll a tűtartóról (tömörítve): „*az 53. számú sírban, felnőtt nő sírjában volt, benne vastű. Keresztmetszete négyzet alakú, valószínűleg egy ifjú ajándéka lehetett kedvesének. Díszítése eltér a megszokott központi műhelyek profi darabjaitól, minden valószínűség szerint házi készítésű lehet.*” (Anton Tocik)

A Vékony Gábor által S-nek meghatározott jel azonban a kárpát-medencei magyar rovasírásban B hangértékű.

Véleményem szerint a jelek hangértéke lehet: két **B**, **H**, **U**, **BKB**, vagy **10**-es, **20**-as számjegy. Ha betű: lehet név kezdőbetűje. Ha szám: jelezheti a benne lévő tűk számát.

3. ábra:
Az udvardi
rovasjeles
tűtartó
Anton Tocik
cikkéből



A tűtartó egyik oldalán egy legelésző ló vagy szarvas is látható.

A nagycsalomjai régi templom kövei, XI. század

Színes fényképek a hátsó belső borítón



1.



2.

4. ábra:
Nagycsalomjai
rovás vésetek

Nagycsalomja a trianoni döntésig Hont vármegye Ipolynyéki járásához tartozott. Az okiratok szerint temploma már állt a XI. században. Nagy Mihály polgármester 2009-ben hagyományörző rovásírásos helységnévtáblát avatott Szakács Gáborral, aki ekkor a templom romjait megtekintve régi, nem friss bevéséseket vett észre a köveken. Ezek lehetnek az akkori építők elhelyezési jegyei vagy névjelei is.

Mindenkinek ajánlom, hogy régi romok területén, régi temetőkben, múzeumokban keressen rovásjeleket, rajzolja le, fényképezze le, mert múltunk értékes darabkái ezek a betűk vagy számok.

Besztercebányai rováskrónika, XII-XIII. század

Banner János neves ősrégész, egyetemi tanár (1888-1971) említette Szepessy Géának, a Dorogi Szénmedence Tájmúzeuma akkori igazgatójának, hogy Besztercebányán volt egy rovásírásos magyar kódex, melyben a magyar nemzet történetét foglalták össze, azonban 1848 – ban látták utoljára a művet. Szepessy Géza írásai többek között az Archaeologiai Értesítőben, a Műemlékvédelem-ben, a Természet Világá-ban jelentek meg. Tehát két komoly tudósról van szó, így joggal feltételezhető, hogy a kódex létezett.

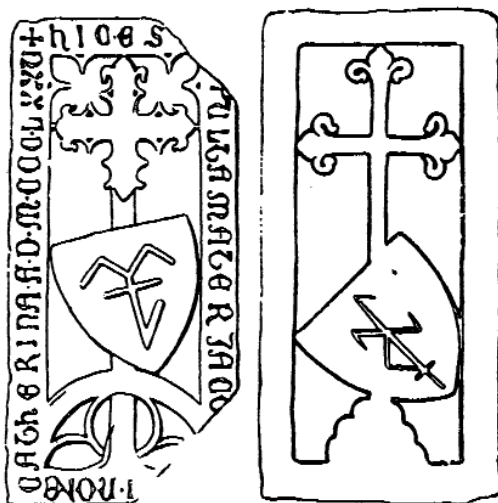
Kassai Kódex, XIII-XVI. század

Lásd Fehér Mátyás Jenő címszó alatt az 61. oldalon.

A kassai dóm sírköveinek feliratai, XIV. század

Sebestyén Gyula *Rovás és rovásírás* c. könyvében látható a kassai dóm két sírkövének rajza. A bal oldali kő latin feliratából megtudjuk, hogy az 1375-ben elhunyt Katarináé, Jakab anyjáé. A másik a könyv szerint régebbi és a keresztekhez támasztott pajzsokon az elhunyt tulajdonjegye van. Véleményem szerint azonban ezek nem tulajdonjegyek, hanem összevont rovásfeliratok. Katarináét VÉDJ-nek olvasom, a másik sírkövön pedig az elhunyt neve: JÁDI JAKAB, esetleg JÁKI JAKAB. A felbontás rajzait mellékelem.

5. ábra:
Kassai sírkövek
rovásjelei



6. ábra:
Kassai sírkövek:
jobb oldali
felirat olvasata

X 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1
B a K A J I D Á J

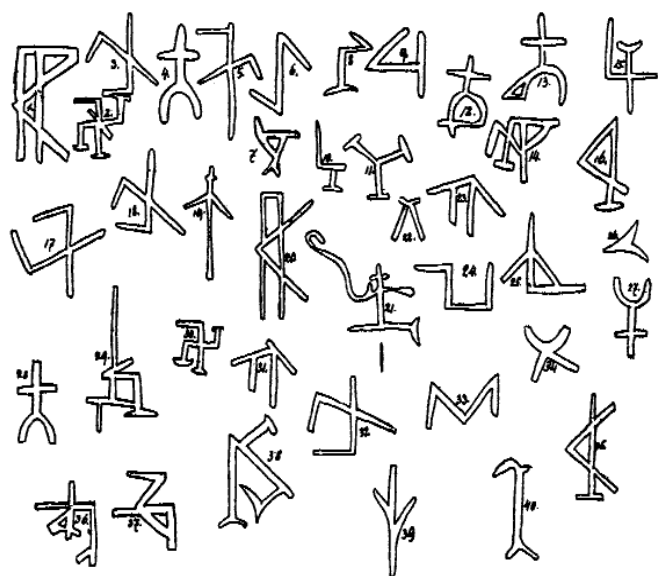
7. ábra:
Kassai sírkövek:
bal oldali
felirat olvasata

1 + { M
J D É V

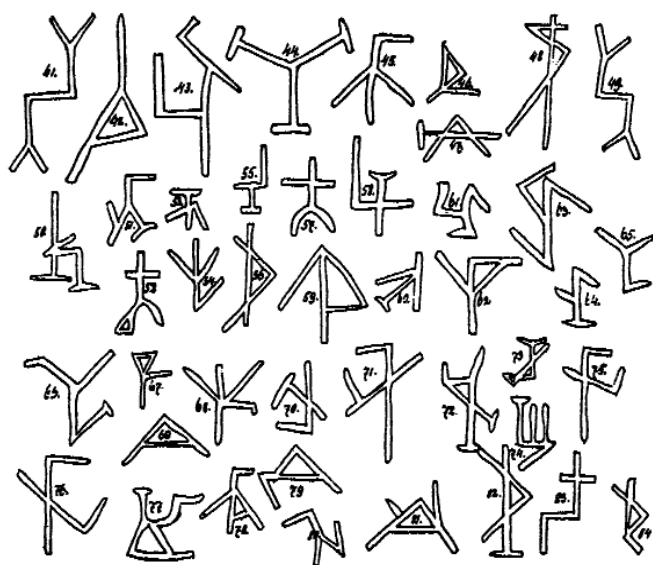
Mandics György könyvében olvasható a kazincbarcikai Szabó Árpád megfejtése a jobb oldali sírkőről, szerinte: Kaszai (Kassai) Jakab.

A kassai dóm kőfaragóinak mesterjegyei 1390 és 1460 között.

A képen látható mesterjegyek nagy része rovásbetűinkből származik, gyakran összerovások. Azt jelenti ez, hogy a mesterek többsége még ismerte a rovásírást ebben az időben, vagy amennyiben folytatták felmenőik foglalkozását és a mesterjegy örökölhető, akkor a szüleik, nagyszüleik ismerték, használták is. Felismerhető többek között a K, A, V, ZS, Ü betű és a BO, IS, IC, AJ, AZS, JZS összerovás.



8. ábra:
A kassai dóm
kőfaragóinak
mesterjegyei
Sebestyén
Gyula
könyvéből
(1909)



Az okolicsnói zárdatemplom mesterjegyei, XV. sz.

Ezeket is Sebestyén Gyula mutatja be (1909). Okolicsnó ma Liptószénmiklós része, egykor önálló község volt. A mesterjegyek a 15. századból valók, legtöbbjük visszavezethető a rovásírás betűire, többek között: RI, ÁD, JBJ, GYI, AD vagy AGY, ID, CB, JB, JD...

A mesterjegyek őrzik ősi írásunkat, erről már írtam sok példával a 2007-ben és 2013-ban megjelent könyveimben is.



9. ábra:

Az okolicsnói zárdatemplom mesterjegyei

Kassai István névjegye, 1464

Kassai István, Kassa város építőmestere, Mátyás király építész, egyúttal szobrász is volt (1425-1499). Mesterjegye, de inkább névjegye a bártfai templomon arról tanúskodik, hogy a rovásíráshoz is értett. Észrevettem ugyanis, hogy nevének minden betűje visszakereshető a mutatós rajzon. A következőképpen bontottam fel: 10. ábra

Hasonló betű előfordul régi könyvekben, kőfaragványokon 'A' hangértékkel, azonban a felső vonal mindegyiknél egyenes. Kassai-nál viszont hajlított, ezért rovás N-ként is értelmezhető.



10. ábra:

*Kassai István
névjegye*



A felsőszemerédi templom rovásfeliratai, 1482

Dr. Csáky Károly ismertető füzetéből megtudjuk, hogy már a 13. sz.-ban állt Felsőszemeréden egy régebbi templom, mely a 15. századi átalakítások következtében „csaknem teljesen elvesztette eredeti alakját.” Helyén maradt viszont a régi templom déli kapuzata a rovásírásos kőgerendával.

Fehérné Walter Anna közli a katolikus templom rovásemlékének fényképét, rajzait, megfejtéseit 1975-ig, könyve kiadásáig. (II. kötet, 79-82. old.) Megtudjuk, hogy Katona István, a főként Felvidéken működő történétíró és kanonok 1802-ben megtekintette a feliratot és cirill írásnak minősítette. Rómer Flóris, a magyar régészet atyja, ezt cáfolandó, még a híres szlavista Miklosich-ot is megkérdezte, aki határozottan elvetette a cirill írás lehetőségét, továbbá egy prágai és egy olmtüzi íráskutató is erre az álláspontra helyezkedett.



11. ábra:

Fábián János plébános rajza 1864-ből

Megfejtések:

Rómer Flóris régész (1865-ben):

1485 JACOBO/BP/LEBANUS

Püspöki Nagy Péter történész (1968-ban):

1482 KÚRAKÓ JÁNOS MESTER

Csallány Dezső régész (1968-ban):

1482 K.I.K. JOANI MESTER

Pataky László mérnök, rovásírás kutató (1969-ben):

1482 KURIL LYÁNOS M(ester) K(észíté)



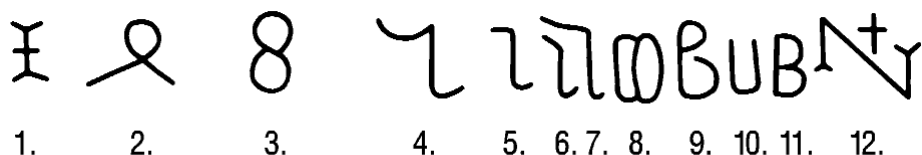
12. ábra:

*Püspöki Nagy Péter
rajza és megfejtése*

Tisztelet a megfejtőknek, de az eddigi olvasatokkal nem értek egyet. Ennek oka, hogy a felsőszemerédi jeleket a Rohonci kódex betűivel rokonítom. A Rohonci kódexet 1839-ben a rohonci Batthyány kastélyban Toldy Ferenc és Nagy Károly fedezte fel, majd az MTA könyvtárába került, mindmáig megfejtetlen. Eddig nekem sem sikerült, de talán a felsőszemerédi jelek segítenek. Ez azonban egy másik, még befejezetlen tanulmány része.

A Felsőszemerédi rovásemlék alapos megszemlélésekor feltűnt, hogy a kőgerendán a felirat csak a bal oldalon (ha szemből nézzük) lezárt egy kiemelkedéssel, a jobb oldalon pedig nem. Úgy tűnik, hogy a jobb oldalon levéstek egy darabot, esetleg a feliratból is. Talán azt jelenti ez, hogy a 15. századi átépítésnél el akarták távolítani a régi feliratot, végül mégsem tették, így ez a részlet megmaradt. Az évszám 1482 vagy 1487, tehát újabb, az átépítésnél készült. A kőfaragó a 4. jelet (kettest vagy hetest), ügyesen az 5. jel mintájára készítette. Alátámasztja ezt, hogy a helyszínen alaposan megszemlélve, de fényképen is észrevehető, hogy a csavart minta az 1-4. jel alatt újabb, az 5. jeltől régibb faragású.

Mivel az eddigi ábrákon kisebb pontatlanságok vannak és nekem sem sikerült megfelelő hűséggel lerajzolnom, Barta József grafikust kértem meg, hogy fényképek segítségével készítse el a rajzot.



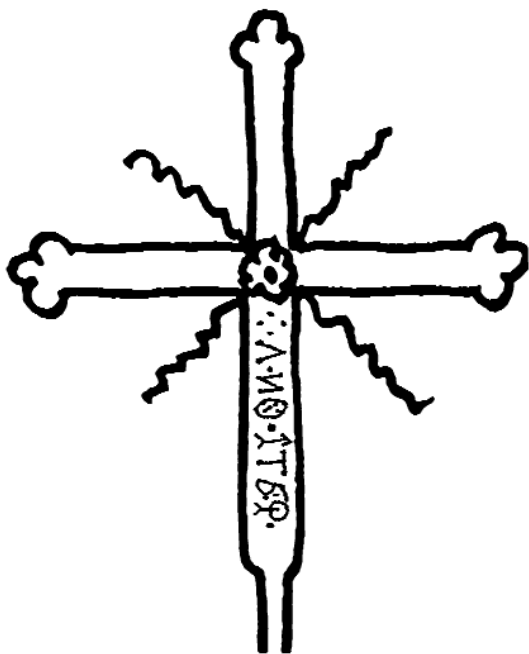
B.J.

13. ábra:

Barta József rajza Csáky Károly fényképe alapján

A hátsó belső borítón is látható

Egy másik emlék is előkerült 1987-ben ugyanitt a templomon. A szentély tetőszerkezetének javításakor vette észre Snírer János, hogy a tetején lévő fémkereszten 7 rovásjel és pontok vannak. Az ipolysági Honti Múzeum igazgatójának, Pálincás Tibornak köszönöm az ismereteket, hogy Snírer János, aki ezt a rendkívül fontos észrevételt tette, mezőgazdász, agronómus volt, a helyi termelőszövetkezetben dolgozott. A templomjavításon önkéntes segítőként működött közre.



14. ábra:
A szentély tetején
lévő kereszt rajza
Csáky Károly
könyvéből

Tipary László (költő, író, helytörténész) megfejtése a kereszt feliratáról (jobbról balra olvasva):

SZENTSÉGES HELY, SZERÉNY, DICSÉR E FELÍRÁS



15. ábra:

Tipary László rajza a kereszt jeleiről

Bármennyire is tömöríthető összerovásokkal a rovásírás, ez túl sok szó az adott jelekhez, ennyi kiegészítéssel nagyon sok egyéb mondatot is ki lehet hozni.

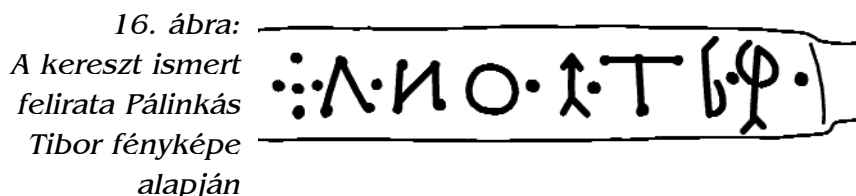
Püspöki Nagy Péter megfejtése a kereszt feliratáról:

ANNO 1760

2009 októberében kaptam levelet az ipolysági Mészáros Attilától, a Palóc társaság tagjától, a Felvidéki Rovásíró Kör vezetőjétől, aki a Kárpát-medencei rovásírás versenyek egyik felkészítő „tanár bácsija” is volt. Levele igen fontos új adatot tartalmaz. „Épp most tatarozták

a templomot, a keresztet levették és az ipolysági Honti Múzeum igazgatója, Pálinkás Tibor dokumentálta, fényképezte a kereszten található rovásjeleket.”

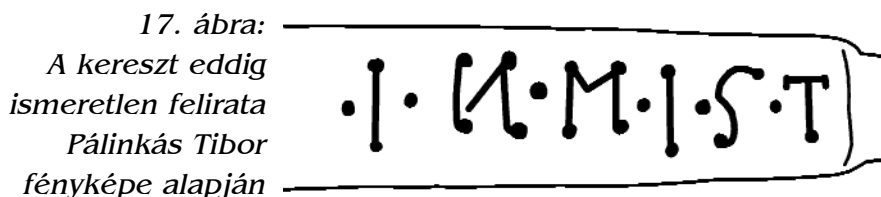
Az igazgató úr Mészáros Attilát kérte fel a megfejtésre, aki továbbította a fényképeket Szakács Gábornak és nekem. Újdonság, hogy Tipary László rajzához képest nem négy, hanem öt ponttal kezdődik a jelsorozat, valamint az utolsó két jel némileg módosul. (Pálinkás Tibor fényképe alapján rajzolta Barta József, 16. ábra)



BJ

Még fontosabb új adat, hogy a kereszt másik felén is van egy 6 betűből álló felirat. Ezt szintén Pálinkás Tibor igazgató úrnak köszönhetjük.

A felirat balról jobbra olvasva rovás **SZ**, **R**, **V**, **SZ** és két latin betű, **S**, **T**. Rápillantva a betűkre a SZERVUSZ szó ugrik be, mely a latinban szolgát jelent (servus). Az **ST** pedig az Isten szót jelentheti, tehát a felirat értelme feltételezésem szerint, még ha a latin nyelvtan szabályainak nem is felel meg: ISTEN SZOLGÁJA. (Pálinkás Tibor fényképe alapján rajzolta Barta József, 17. ábra)



BJ

A kőgerenda és az ajtó fölötti záróív egy ma már nem látható freskót határolt, melyről Tipary László írja: „...több évtizede kék alapfestéken elszórtan aranyszínű csillagok voltak láthatók. Az utóbbi egy-két évtizedben a festék lassan lepergett és előtűntek egy korábbi kép- egy freskó- körvonalai. Középen egy dicsfénnnyel övezett fél emberalak, két oldalán egy-egy hasonló emberalak. Amennyire ez kivehető, nagyon régi freskót látunk, melynek kora alighanem megegyezik a feliratéval.”

2014-ben a freskót teljesen lefestve találtuk.

A záróív felett közepén kialakított bemélyedésben faragott kőkereszt és két oldalán két faragott díszítés látható, ezek igen hasonlítanak a Nikolsburgi rovásábécé és néhány egyéb rovás emlék **NT** jelére, melynek értelme SZENT. A kereszt két oldalán tehát feltételezhetően két szent jelképes alakja áll.

Fénykép a hátsó belső borítón.

Rovásírásos lándzsavég a révkomáromi Duna Mente Múzeumban, XIV-XV. század

Fényképe az első belső borítón.

A lándzsavégről Ferenczi Géza *Székely rovásírásos emlékek* c. könyvében olvastam.

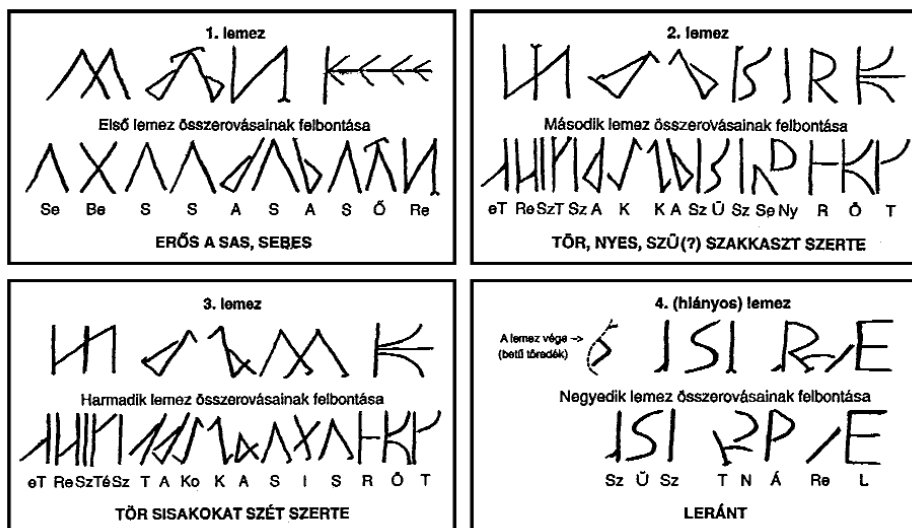
Bővebben írtam róla a révkomáromi Magyar Kultúra és Duna Mente Múzeuma kiadványában, 2007-ben, valamint az *Ősök és írások* c. Szakács Gáborral közösen írt könyvben. Ezekben a régészeti leírás is megtalálható, melyet Paterka Pálnak, a múzeum régészének köszönhetek.

Köszönöm Továbbá Forrai Zsolt igazságügyi szakértőnek, Forrai Sándor fiának a XVI. századi kovácsolási eljárásokkal kapcsolatos kiegészítését, mely szintén a fenti két kiadványban olvasható.

A vas lándzsahegy 495 mm. hosszú, ebből 139 mm. a nyélbemenet. Ezen négy téglalap alakú írásjeles rézlemezke helyezkedik el. Méreteik: 50,4x7,6 mm., 54,9x7,8 mm., 44,8x7,7 mm., és 29x7,8 mm. Ez utóbbiból hiányzik egy darab, mint a méretkülönbség is mutatja. A lelet korát Nevizánszky Gábor régész a párhuzamok segítségével a XIV.-XV. századra helyezi.

Feltételezésem szerint a lándzsahegyen a magyarok és elődnépeik által is használt, napjainkban közismert néven székely-magyar rovásírás van. A felirat készítője, vagy megrendelője gyakorlott rovásíró lehetett, mert ötletes rövidítéseket, összerovásokat (ligaturákat) alkalmazott. A négy lemezke 22 teljes és egy töredékes jelet hordoz, ezekből 13 összevont jel. Teljes kiírással, az összerovások felbontása után 51 jelből állna a szöveg. Talán két jel lehetett még a kitört darabon is. A feliratok a hagyományoknak megfelelően jobbról-balra olvasandók. A rovó az összerovásoknál néhány betűt nem csak jobbról-balra, hanem fejjel lefelé is fordított. A betűk a vágófelület irányából a nyél felé sorjáznak, a tulajdonos tehát a bal kezében tar-

totta a lándzsáját. Leggyakoribb magánhangzónkat, az E-t mindenütt kihagyta. Hogy melyik az első lemezke, azt a fenyőfa (életfa) jelzi. A következőkben a ligatúrák felbontása utáni teljes kiírást és a latin betűs átírást közlöm:



18. ábra:

A lándzsavég feliratának felbontása és megfejtése

1. ERŐS A SAS SEBES
2. TÖR NYES SZŰ (?) SZAKKASZT SZERTE
3. TÖR SISAOKOKAT SZÉT SZERTE,
- 4.lap** LERÁNT

A lándzsa tulajdonosa tehát fegyverét dicsérő szöveget készített, vagy készíttetett, erős, sebes sashoz hasonlítva azt. Az összerovásokat és a betűk megfordítását a titkos, varázsige jellegű szöveg indokolja, amellyel a harcos fegyverének erejét és saját bátorságát kívánta fokozni.

A 4. lemez az „E” alakú jellel kezdődik, amelynek balra nyitott változata a rovásírásban „P” hangértékűnek ismert. Forrai Sándor Az ősi magyar rovásírás az ókortól napjainkig c. könyvében (1994/365) azonban Szekeres Lajos parajdi sóbányász és fadaragó székelykapuján „L” hangértékkel látható. Továbbá Kémenes Antal tanár is talált hasonló betűt L hangértékkel a gyergyóalfalui temetőben, 1914 előtt, bár ennek a jobb oldali függőleges vonala kissé túl nyúlik a legalsó vízszintes rováson. Ezek a példák bátorítottak fel arra, hogy jelen megfejtésemben „L” hangértéket tulajdonítsak neki.

A 2. és 4. lemezen lévő latin R betűhöz hasonló jel a germán runák között is szerepel. E jel indított arra, hogy megvizsgáljam, nem runafeliratról van-e szó.

Végül a runafelirat lehetőségét elvettem, mert ott az összerovások ritkaságnak számítanak, valamint a lándzsavégen lévő több jel nem kapcsolható egyik runasorhoz sem, ellenben az ősi magyar rovásírás betűsorába mindegyik beilleszthető.

Igen valószínű, hogy a 4. lemez a bal oldalán a kezdő életfa min tához hasonlóan, valamilyen díszítést hordozott befejezésként, lezárásként. Talán éppen emiatt törték ki és amulettként viselték tovább. A lándzsavég állapota, sérülései, hiányai arra utalnak, hogy nem vitrinben tartotta tulajdonosa.

A harcosok fegyvereiknek gyakran tulajdonítottak védő varázserőt. Erre utalnak az olyan híres kardok, mint Attila hun nagykirályé, vagy Siegfried germán király Balmung-ja és Arthur király Excalibur-ja. Több mondában olvashatjuk, hogy a hős lándzsájával vizet fakaszt a sziklákból.

Köszönöm a múzeum munkatársainak, Fehér Csabának, Szabó Lászlónak, valamint Tarics Péter írónak a lándzsavégről készült kitűnő felvételeket.

A Komáromi lándzsavégről írott tanulmányomért bírálatot kaptam Erdélyi István régéستől (*A Kárpát-medence rovásírásos emlékei a Kr. u. 17. századig*, Masszi Kiadó, 2010, 114. oldal). Noha a lándzsavég ott várta évtizedeken keresztül az íráskutatókat, nem vették a fáradságot, hogy bemenjenek a múzeumba. A régész úr sem nézett feléje. Nem szeretném azt gondolni, hogy összekeverte a Komáromi lándzsavéget a Koweli lándzsavéggel, mert ez utóbbin runák vannak, nem magyar rovásírás.

Erdélyi István látatlanban régész kollégája, Nevizánszky Gábor kormeghatározását is megkérdőjelezi, így aztán a Komáromi lándzsavég a könyvének képletes szemétkosarába, a *Hamisítványok és tévedések* fejezetbe került. Hogy Erdélyi Istvánnak e művében hány tévedése van, azt a régész szakma iránti tiszteletből nem is írom ide. Itt csak egyet említek, szerinte a Nagyszentmiklósi Kincs a bécsi Kincstár-ban (Schatzkammer) van. Ezzel szemben a Kincs régóta, talán a Szépművészeti Múzeum átadása óta (1891, Kunsthistorisches Museum) ebben az épületben látható. A Schatzkammer a Hofburgban található, tehát nem is ugyanabban az épületben. Aki vette a fáradságot és megnézte kincsünket, nem téveszti el.

Ennek ellenére fontosnak tartom szintén Erdélyi István könyvéből és szintén a szemétkosarából, akarom mondani a *Hamisítványok és tévedések* fejezetből ide másolni a következőket, talán a felvidéki kutatók utána járnak: „...a mai Szlovákiában lehetnek még rovásem-

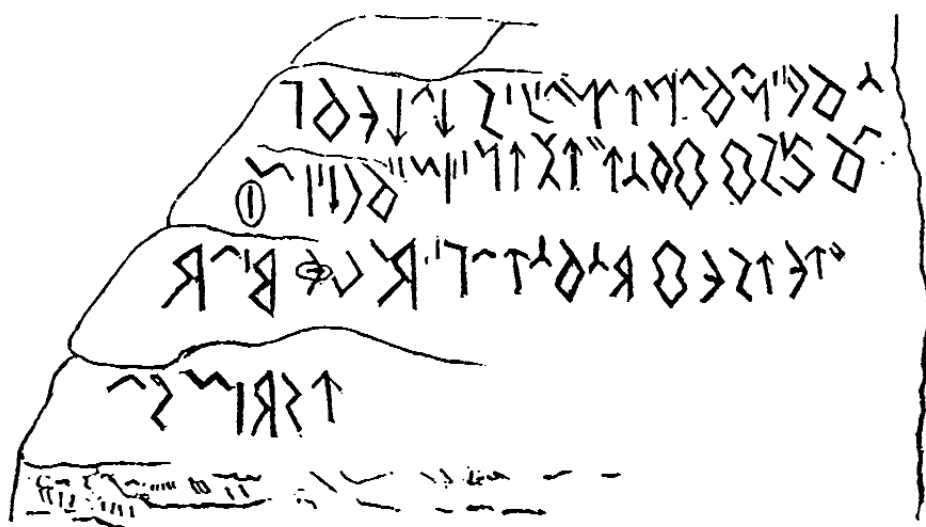
lékek. Ilyeneket sejtünk az alábbi pontokon: a Liptó melletti Havranna skala-n (helyesen: Havrania), vagy a Zólyom-Újvár-Kishonti megyehatár közelében, kb. 4 kilométerre délre a Garamtól, valamint Inóctól északra Közép Tőkénél, avagy új Lehotával szemben a Handl nevű járásban, meg rajtuk kívül a boglári járásban Bártfa mellett, a „na Banisku” nevű helyen, és még rajtuk kívül Sabinov környékén egy sziklán és a Kriván hegycsúcs alatt „na zapole” elnevezésű ponton, azaz a megyehatáron. Hasonló lehet még Rózsahegyen a „na nolah” elnevezésű ponton. Ezeket érdemes lenne még megvizsgálni, hiszen akkor is érdekesek, amennyiben runafeliratokról van szó. (ld. a Sokol c. irodalmi folyóiratban, Túrócszentmárton, 1861, térképpel!)”

Körmöcbányai kőfeliratok, III-XIX. század (?)

Lehoczky Tivadar: *Régészeti böngészet hazánk északi vidékein*. Tömörítve: A körmöczi hegyeken, e város és Besztercebánya között több olyan kőszirt találtatik, melyeken run* betűkből álló felirat van bevésve. Krizsko Pál tanár értekezése szerint az áll a „szláv” run feliratban, hogy az északról jött szilinga nép a környéket rommá tette a Kr. u. 280. évben. (Archaeologiai Értesítő 1874.) *run betűk: a régi és a külföldi szakirodalomban rúnaszerű írásnak-runic script, caractere runique-nevezik a rovásírást. (F.K.)

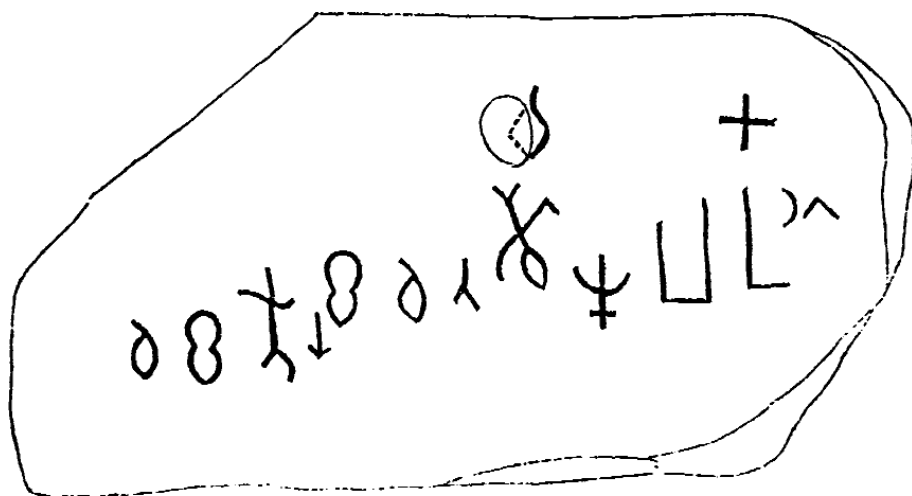
Körmöcbányán 2 írásos kő van (volt) tulajdonképpen, a feliratok készítése idejét nem ismerjük. Botka Tivadart, a Magyar Történelmi Társulat tagját már több éve értesítették a feliratos kövekről, végül 1866 augusztus 14-én látogatott Körmöcbányára, ahol 5 órányi gyaloglás után „merő erdőség közt” többed magával a Velleschdur (Velesttur) nevű helyen megtalálták a feliratos követ. Ez a hely akkoriban határválasztó volt Körmöcbánya és a Radvánszky család radványi erdősége, vagyis Bars és Zólyom megyék között. Tehát a kő a határ jelzésére szolgált.

A kő méretei: 2-3 ölnyi magas és ennél szélesebb (1 öl: 1,896 méter, egy közép termetű ember kiterjesztett karjainak hosszúsága). Északkeleti oldalán van a felirat, melyet az őt kísérő Martin Lajos pozsonyi tanár a „lehető legnagyobb vigyázattal” lemásolt. Megállapította, hogy a nagy kő nemrég lett átvésve, nem volt mohos, néhány helyen még látszanak a régi jelek, vagyis nem csak megtisztították és felújították, hanem átvésték. A szintén ott lévő Kricskó nevű körmöcbányai tanító megjegyezte, hogy egy éve felhozta ide a tót gimnázium néhány tanárát, kik szintén lerajzolták a betűket, melyek akkor még bemohozott állapotban voltak.



19. ábra:
A nagyobbik kő felirata 1866-ban

300 méterre ettől a kőtől sűrű erdőben megtekintettek egy kisebbet is, ez másfél ölnyi hosszú, 8-10 mázsányi, kevesebb felirattal. Ez még mohos volt, nem vették át. Martin tanár úr ennek betűit is lemásolta. Az évek folyamán érdeklődésemre ellentmondó híreszteléseket kaptam a kövekről. Végül Püspöki Nagy Pétertől tudjuk, hogy a kisebbik útépités áldozata lett.



20. ábra:
A kisebbik kő felirata 1866-ban

Mandics György említi, hogy 1868-ban a Maticza Egylet közleményeiben olvashatók a legendák a kövekkel kapcsolatban (2010/1/398). E szerint az első kő felirata Kr. u. 280-ban készült, egy Tur nevű morva hadúr idején, bizonyítván, hogy a szlovákok már ekkor tudtak írni. A 2. kő feliratát pedig egy sárkányt megölő vitéz véste a kardjával. A Századok szerkesztősége 1874-ben megkérdezte a szomszédos Radványban a véleményt a körül, ahol azt mondták, hogy 10 éve (1864-ben) véste valaki azért, hogy a morva birodalom ősiségét bizonyítsa.

Jómagam az **A** ábrán több jellegzetes runajelet is észreveszek, de a magyar rovásírás betűivel is sok a hasonlóság, mivel a 24 runából 13-al alakilag azonosak. Véleményem, hogy a legkorábbi feliratokat, melyek a tászok-tetőiekhez hasonlóan akár 5-6000 évesek is lehetnek, folyamatosan átvésték az éppen hatalmon lévők igénye szerint, főként mivel a körmöcbányai kövek határjelző szerepe valószínű.

Kőfeliratok Pozsony környékén

Boeckh Hugo néven jelent meg 1895-ben egy írás az Archaeologiai Értesítőben, *A Pozsony környékén előforduló állítólagos megalithikus emlékekről* címmel. A szerző valószínűleg azonos Böckh Hugó (1874-1931) geológussal, ki mint a selmecbányai Bányászati és Erdészeti Főiskola professzora, az alkalmazott földtan kiváló művelője, főbányatanácsos, helyettes államtitkár, a Magyar Királyi Földtani Intézet igazgatója, az MTA levelező tagja, a Magyarhoni Földtani Társulat és e társulat Hidrológiai Szakosztályának tiszteletbeli tagja szerepel a Wikipédián. (Bár régi és papírkönyv forrásokból, helyszíni megtekintésekből dolgozom, de elvitathatatlan ilyen esetekben a világháló haszna.)

A szerző határozottan elutasítja, hogy Pozsony környékén hasonló megalitikus emlékek lehetnének, mint Skandináviában... stb. (Sajnos ilyen felfogás miatt törték össze a Tászok-tetői írásos köveket is.) Jelen írásban érdekes számunkra a következő eszmefuttatás: *„...A récsei határban levő sziklacsoportoknál első pillantásra szemünkbe tűnnek egyes, felülről nézve négyzet alakú, keresztmetszetben ékalakúan végződő mélyedések, melyek egy sorban, vagy két egymásra merőleges sorban vannak elhelyezve. Már most mi ezeknek a jelentősége? A megalithikus elmélet hívei runáknak deklarálták...”*

Böckh Hugo véleménye: ezek sziklarepesztésre szolgáló kísérletek eredményei.

Említ egy a pozsonyi Fekete hegy oldalában lévő sziklán előforduló vésetet. Nézzük erről a szerző tudományos felfogását: *„Külsejéről ítélve semmi esetre sem régi s semmi archaeologiai beccsel nem bír. Hiszen úton-útfélen találunk sziklákba vésett ábrákat vagy betűket, anélkül, hogy azoknak bárki is valami különös értéket tulajdonítana...még sokat szólhatnék az egyes sziklákon előforduló, az elválás és az esőcseppek szülte vonalakról, melyeket szintén runáknak deklaráltak...”*

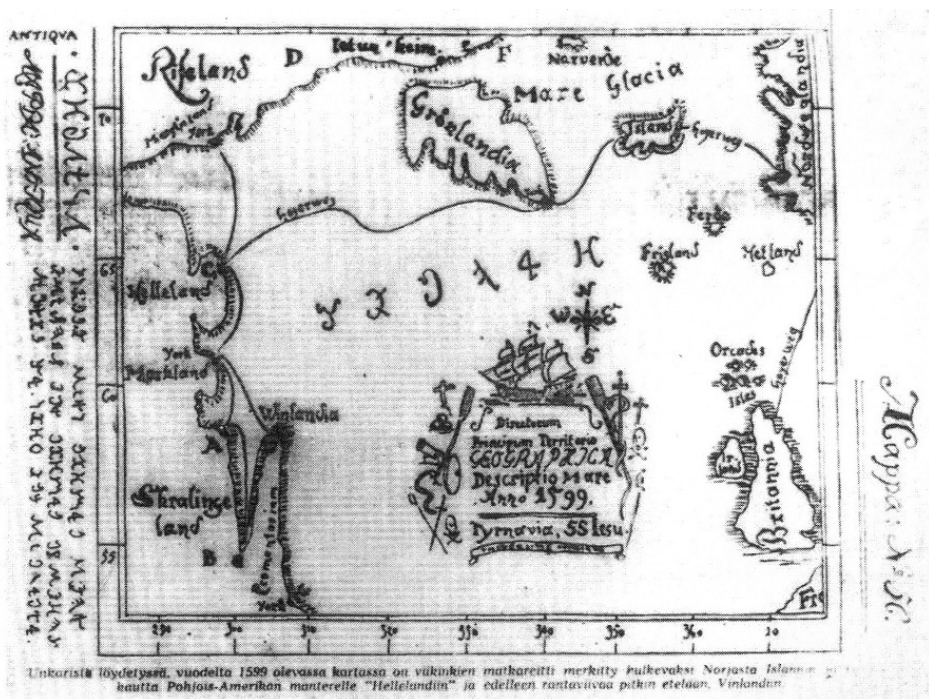
Bár a szerzőnek éppen a tagadás volt a szándéka, de írásából szépen kitetszik, hogy 1895-ben Pozsony környékén még *„úton-útfélen találunk sziklákba vésett ábrákat vagy betűket...”*.

Nyitrai határvita jegyzőkönyve rovással, 1588

Ernyey József történész, néprajzkutató, nyelvész 1913 november 27-én tartott előadást a Néprajzi Társaságnál. Az előadás címe: *A rovásírás hivatalos alkalmazása 1588-ban*. Egy oklevél leírása alapján ebben az évben a nyitrai kerületben egy birtokhatár perben a panaszokat és a határok leírását „rovásra vették fel”, mivel a bizottság papirost és tollat nem vitt az erdőbe. Ezt a rovást a nádori ítélőszéknek is benyújtották. *„Hogy a nyitrai káptalan tagjai ezt a rovás-faragást ismerték, némiképp igazolja az is, hogy egy 1579-ben elhalt kanonok könyvei között egy ládikát találtak, benne íróeszközök mellett két faragókést és fűrész. A rovásírásnak kizáróan erdélyi emlékeken kívül ez lenne az első, felvidéki hivatalos emlékün, a melynek jelentőségét elvitatni nem lehet.”* (Archaeologiai Értesítő, 1913/468)

Márpedig ez azt bizonyítja, hogy nem egyedi esetről van szó, hanem sokan éltek a rovásírás használatával. Alátámasztja azt a véleményemet, hogy a rovásírás az egész Kárpát-medencében használatos volt s nem Kapossi Sámuel közvetítésével került a Felvidékre. (Személyéről később). Sajnos ez a nézet teljesen elvetett a hivatalos tudomány részéről, talán mert nem ismerik a felvidéki rovásemlékeket. Sőt, ennek az esetnek az a nagy jelentősége, hogy még az érsekújvári születésű Thelegdi János Rudimenta... c. tankönyvének megjelenését is megelőzi, melyet a megújuló rovásírás használat forrásának tartanak. (1598-ban jelent meg Leydenben)

Nagyszombati Vinland térkép, 1599



21. ábra:
A nagyszombati Vinland térkép

Ez egy viking térkép, magyar rovásírással 1599-ből. Csallány Dezső régész közölte 1972-ben. Németh Béla gerendási (Békés megye) gyűjtőn keresztül jutott el hozzá Szepessy Gézának a Dorogi Szénmedence Tájmúzeuma akkori igazgatójának anyagából.

Szepessy 1955-ben egy esztergomi tanítótól vásárolta, aki 1945-ben egy elhagyott német parancsnokság takarítása közben az iratok közt talált négy térképet, miközben a többi iratokat égették az udvaron. Felmerült, hogy ez a balról jobbra haladó rovásírással készült darab a nagyszombati jezsuiták kifosztott levéltárából származik. Sajnos méreteit egyik forrásban sem találtam, jelenlegi helyére sincs utalás.

A norvég Knut Bergsland oslo-i egyetemi tanár tanulmányozta és megállapította, hogy magyar rovásírással, de a tengerészek által használt germán-angol nyelvkeveréken írták. Értelme Bergsland szerint: „Über Nordsee, dann entlang nördlicher Welt (Europe?) und nördlicher, neuer Welt, darauf nach York und Winlandia.” Egy útirányról van szó az Északi tengeren, az északi Világ mentén, York és Vinlandia felé.

Középen, balról-jobbra olvasva a TENGAR (tenger?) szó. Érdeemes próbálkozni a bal oldalon lévő apró betűs rovás szöveg magyar nyelvű értelmezésével is.

Beél Mátyás Vinland térkép



22. ábra:
A Beél Mátyás
Vinland térkép

Az előzőleg bemutatott Nagyszombati Térkép is az ún. Vinland térképek közé tartozik: Ezek történetét Kovárczy István foglalta össze „A Beél Mátyás Vinland térkép” című előadásában, 1987-ben a II. Zürichi Magyar Östörténeti Találkozón. Megjelent írásban a szakirodalmamban jelzett kiadványban. Ennek ismeretei tömörítve: A középkori térképek Vinlandiának nevezik a ma Kanadához tartozó Új-Foundland sziget északi csúcsát, mely a vikingek egyik állomáshelye volt. Jelenleg 5 Vinland térképet ismerünk. Az 1590-ben készített Skalholt térképnek csak egy 1605-ös másolata maradt fenn a koppenhágai Királyi Könyvtárban. A 2. Resen püspök vázlata 1605-ből, jelenleg a koppenhágai Tengerészeti Térképtárban van. A 3. a Yale Egyetem Vinland térképe. A 4. az előzőleg bemutatott Szepessy Géza féle Nagyszombati Vinland térkép. Az 5. térkép pedig Kovárczy István előadásának tárgya, melyet ő *Beél Mátyás Vinland térkép*-nek nevez, a nagy tudósról, evangélikus püspökről, kinek neve a térkép magyar rovásírásos szövege alatt szerepel. (Bél Mátyásról lásd később)

Kovárczy szerencsére méreteket is közöl, a térkép anyaga egy 395 mm. hosszú, 250 mm. széles, enyhén szürkés-kék papírlap, melynek bal felső sarka hiányzik. Fekete, kék és piros tintát használt

a készítő, a tájrozsához 22 karátos aranyat. 1976-ban borítékban, négyrét hajtva, feladó nélkül érkezett Kovárczy címére. Ha eredeti, akkor ez nagy felelőtlenség volt. Vízjegy nincs rajta, nemzetközi hí-rú papírszakértő azt állapította meg, hogy Magyarországon készült, 1700 táján. Az első 3 sor latin betűs, latin nyelvű. A 4.-től a 11. so-rig magyar rovásírással készült 34 szavas magyar szöveg.

Kovárczy képet, rajzot nem mutat, a rovásírásos térkép részletet Mandics Györgynél találjuk meg (2011/III./135). Sajnos ennél jobb minőségű rajzot nem találtam. Balról jobbra halad a szöveg, de a be-tűk nincsenek megfordítva. A rovásírás a másolat minősége miatt olvashatatlan.

A megfejtés Kovárczy írásából, mai helyesírással: „A Tulé ország-nak története megtaláltatik a püspök művében a Vatikánban és a szágákban leírtakban. Magyarokkal rokon varingar harcosok – qui – kik a ruszénok nyelvén vengernek neveztetnek vala – hajóikon eljutának Indiáknak új részeihez, mit is utóbb Amerika országnak ne-veznek. Aláírás: M. Beel.”

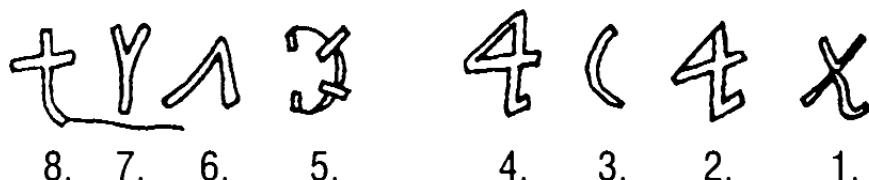
A szöveg megfejtését egymástól függetlenül ellenőrzésképpen hárman végezték: Kovárczy István, Dr. Baráth Tibor és Szepessy Gé-za. Ellenőrizte Bárczy Zoltán, kinek életrajza honlapunk *Élő* rovás ro-vatában olvasható.

A térkép hátoldalán orvosi receptek, mezőgazdasági feljegyzések vannak.

Kovárczy István a térképet letétbe helyezte. Sajnos 1992-ben el-hunyt. Svédországban élt, 1958-tól haláláig az Északi vártán c. folyó-irat létrehozója és szerkesztője volt. (Forrás: Világháló, Szöllősi An-tal: Norvégiai magyarok, 2011)

Számomra csupán az furcsa, hogy a magát titokban tartó feladó ilyen fontos dokumentumot postára bízott. Talán az az oka, hogy a postán küldött példány másolat.

A Lőcsei felirat, 1619



23. ábra:
A Lőcsei felirat

A rovássemlék szintén Szepessy Gézától származik. Mint már írtam, ő a Dorogi Szénmedence Tájmúzeum igazgatója volt. Ez egy 18, 1x11, 1 cm.-es megsárgult papírlap, melyen ez áll: „1619 Lőtse” latin betűvel és a jobbról balra haladó rovásszöveg, mely Csallány Dezső olvasata szerint BANA ESTI. A Bana vezetéknév, az Esti pedig az Eszti keresztnév. Megállapítja, hogy a nagyszombati térképhez hasonló a betűk jellege.

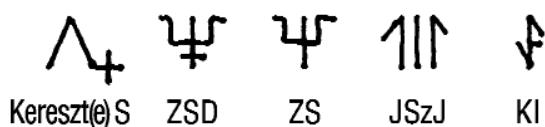
Szepessy Géza szerint BANA ESTI áll a papíron.

Jómagam kételkedem benne, hogy az „esti” szó Eszti-t jelentene, rovásnál inkább az S-G-L tévesztés szokott előfordulni, S-SZ nem. Töredék szövegnek tartom, melynek eleje vagy vége hiányzik, attól függően, melyik oldalon van az „1619 Lőtse”, melyről nem kapunk felvilágosítást, ahogyan arról sem, jelenleg hol található a rovássemlék.

Saját olvasatom: DANA ESTI (töredék szöveg)

Ferenczi Géza a Lőcsei Feliratot is a „*gyanús, hamis, tévesen székelv rovásírásos emlékként számon tartott és nem létező rovássemlékek*” közé sorolja. (1997/24)

Lőcsei céh mesterjegy gyűjteménye, 1626



24. ábra:
Rovásbetűkre
hasznító
mesterjegyek 1.



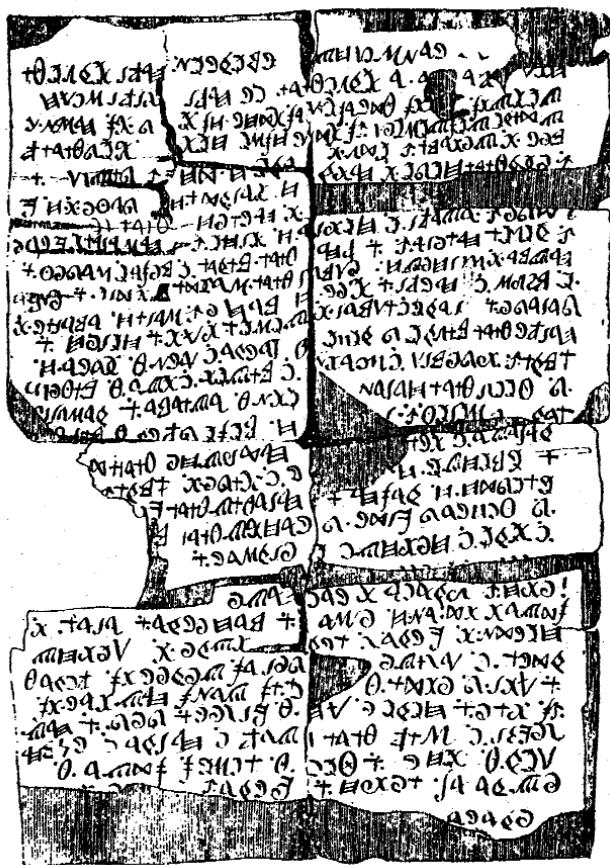
25. ábra:
Rovásbetűkre
hasznító
mesterjegyek 2.

A negyven mesterjegy Sebestyén Gyula *Rovás és rovásírás* c. könyvében szerepel. Könyvünk első belső borítóján is látható. Sok köztük az alaki azonosság rovásírásunkkal. Sebestyén könyvének megjelenése idejében, 1909-ben, a Kassai Múzeumban volt a szárnyas oltár jellegű műremek, felvidéki kutatóknak érdemes lenne megnézni, megvan-e még és összevetni a rovásjelekkel.

Lehet hogy a Gellei imakönyv titkos írásának alkotója innen vette az ihletet. (Lásd később)

A Túróci fakönyv, XVI-XVIII. század

26. ábra:
A Túróci fakönyv
Jerney János által
készítettetett réz-
nyomata



A régiségre Cherven Tamás besztercebányai kanonok akadt rá 1839-ben Stubnya fürdőhelyen, Jezerniczky István vármegyei adószedőnél, aki azt az ősrégi, Túróc megyei Raksányi család levéltárában találta. 1 nyírfakéreg lapból áll, mérete: 23x11 cm. Tollal, kormfekete tintával, rovásírással készült a szöveg. A nyírfakéreg több részre töredezett, kisebb darabok hiányoznak belőle. Cherven Tamás nagy ügyel-bajjal egy papírlapra felragasztotta és megfejtette. Megállapította, hogy az 1391-ben kiadott Túróc vármegyei regestrumból, oklevéljegyzékből 127 név van rajta.

Jerney János (1800-1855, utazó, őstörténész, nyelvész) 1840-ben e megfigyeléseket közzétette, az Akadémiának is jelentést írt a leletről, valamint réznyomatot készíttetett róla. Hála legyen neki, mert az eredeti sorsáról semmit nem tudunk. Határozott véleményt nem mond, de megjegyzi, hogy „*eddigelé*” nincs tudomása fakéregre történt írásról.

Toldi (Schedel) Ferenc (1805-1875, irodalomtörténész) véleménye szerint az általa ismert hun-magyar írásemlékek közül „*a legnagyobb régiségre mutat, s leghitelesebbnek is látszik*”.

A hitelességre oly kényes Tóth Bélát, ki hamisítványnak nevezi, megréfálta a nyomda ördöge, vagy nem ismerte a rovásémléket, mert fejfelé lefelé mutatja könyvében (1899/17).

Határozottan hamisítványnak ítéli a fakönyvet Szabó Károly (1824-1890) művelődéstörténész. Ezt azzal indokolja, hogy „*nyírfahajra*” készült, valamint, hogy Bél Mátyás betűit másolta a hamisító, amelyek jellegzetesek, erősen kalligrafáltak, cirkalmazottak az ősi formához képest, de igen tetszetősek.

Ha alaposan megismerjük a Túróci Fakönyv és Bél Mátyás rovasírási Miatyánkjának betűit, észre kell vennünk a különbségeket, az egyedi sajátosságokat, tehát nincs szó másolásról.

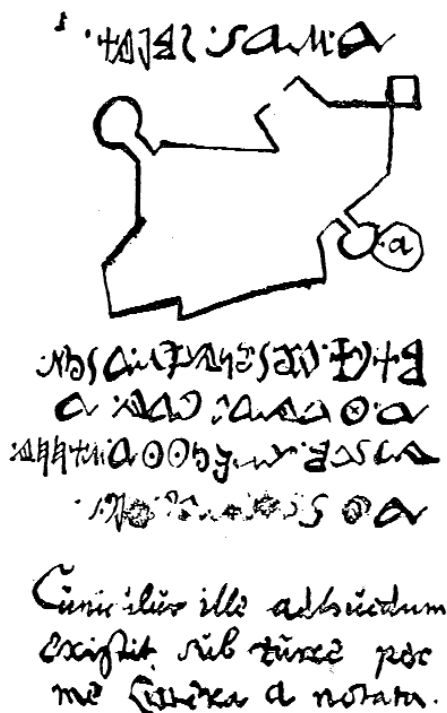
Szabó Károly bár jól ismerte Bél betűit, felületesen olvasta a hun – szkíta írásról való tanulmányát. Ebben olvashatjuk: „*...sőt még ma is, ha nincs papiros a katonai táborokban vagy városok ostroma közben, levél helyett ügyesen használnak fakérget vagy lapocskákat, sőt vékony lemezekre hasított nyírfatörzset ... az ilyen kérget sem eső, sem hó nem rongálja meg.*”

1861-ben jelent meg Kállay Ferenc könyve, *A pogány magyarok vallása*, amelyben több hasonló leletet felsorol, pl. a Kasmiri krónikát. Magyar Adorján is említ nyírfakéregre írt szövegeket. Németh Lehelnek, a 60-as évek népszerű táncdalénekesének édesapja is nyírfakéregre írt (igaz, latin betűs) levelet 1916-ban nővérének az olasz frontról. Dr. Krasznai Peturnak szintén birtokában van egy Oroszországból 1914-ben küldött, latin betűs, bélyeggel ellátott nyírfakéreg levél. 1951-ben kerültek elő a novgorodi nyírfakéreg iratok, XIV-XV. századiak is vannak köztük. Így a hamisítás vádjának egyik érve megdőlt. A másik érv az volt a Fakönyv ellen, hogy nem Székelyföldön került elő. Ez abból a téves és ma is uralkodó felfogásból ered, hogy a rovasírást csak Székelyföldön használták.

Ernyey Józsefnek (történész, néprajzkutató, nyelvész) a nyitrai háttárvitáról szóló előadása ezt a véleményt cáfolja és szükségessé teszi a Túróci Fakönyvről alkotott elítélő vélemények felülvizsgálatát az Archaeologiai Értesítő 1913-as évfolyamának szerkesztősége szerint is. Ez azonban még nem történt meg...

A lévai vár rovásírásos alaprajza, XVI-XVIII. század

27. ábra:
A lévai vár
rovásírásos
alaprajza



Eredetileg csak az első, az alaprajzot mutató oldalt ismertem, a Gács-on született Badiny Jós Ferenc-től kaptam egy alkalommal A4-es fénymásolatban, amikor Szakács Gábor beszélgetést készített vele. (**Gács** Besztercebánya környéki település.)

Nem tudott felvilágosítani annak forrásáról, így ezt én sem ismerem és azt sem tudtam, hogy még két oldal, valamint Somogyi Antal megfejtése is tartozik hozzá.

Azt láttam, hogy Bél Mátyás rovás írásához hasonló, ezért megfejtettem, ez jelent meg a Dobogó folyóirat 2004/7-es, valamint a Kőbe vésték fába rótták című, Szakács Gáborral közösen írt könyvünkben. (2005/95).

- 2004-es** olvasatom a rajz feletti sorról: A VÁR SZMJLI (szemléje)
A rajz alatti 1. sor: MIND KÖRNYÜLTES ÁROK
2. sor: A FALAKNÁL A
3. sor: GARAM TÁPOLYLYA (táplálja) VÍZZEL

A rajz alatti 4. sor a fénymásolaton nagyon rosszul látszott, csak néhány betűt tudtam kivenni. Észrevehető, hogy a rovó a tinta megszáradása előtt csukta össze a könyvet.

A rovásírást és az alatta lévő latin szavakat ugyanaz a kéz írta. Felismerhető az ILLE szó, melynek jelentése Ő, férfire vonatkoztatva. A második sor első szava talán az EXCITO, mely azt is jelenti, hogy TORNÝOT ÉPÍTETT.

A 2010-ben, **Mandics György** rovásírás kutatónak köszönhetően ismertem meg a három oldal rovásos beírást és az ezekkel szemben lévő oldalakon Somogyi Antal megfejtéseit. De ki is Somogyi Antal, aki olyan vihart kavart a 19. sz. végén?

Somogyi Antal (1811-1885) régi könyvek gyűjtője, nagy műveltségű országgyűlési képviselő és az 1848-as forradalomban való részvétele miatt politikai menekült volt „*aki Deák Ferencz barátságát és több főúri család szeretetét is élvezte*” (Sebestyén, 1909). Az általa gyűjtött régi, a XVI. és a XVIII. század között megjelent könyvekben, kézzel, rovásírással készített egész oldalas bejegyzéseket is talált az eredetileg üres, jegyzetelésre szánt lapokon. Ezek krónikás ének szerűen szólnak történelmi eseményekről, személyekről.

Ezekből Somogyi Antal 1873-ban kiadott „Régi magyar énekek” címmel 2 füzetet. A korabeli sajtó hamisítást kiáltott, azzal vádolván a kiadót, hogy ő maga írta a régi könyvekbe a rovásírásos szövegeket. Ezeket a köteteket élete végén beadta a szegedi Somogyi Károly Könyvtárba.

Somogyi Károly, a könyvtár névadója katolikus pap, 1847-ben hit-tudományi doktorrá avatták a pesti egyetemen. Alapító tagja volt a „Jó és olcsó könyvkiadó társulat”-nak, a későbbi Szent István Társulatnak. 1858-ban levelező tagjává fogadta a Magyar Tudományos Akadémia. Előbb pozsonyi (1861), majd 1865-ben esztergomi kano-nokká nevezték ki. 1881-ben Szegednek ajándékozta **43.701** köte-tes, felbecsülhetetlen értékű könyvtárát. (Somogyi Károly Városi és Megyei Könyvtár).

Mandics György ezeket a hamisítványnak kiáltott kódex beírásokat megtekintette Szegeden, kutatási engedélyt kért, kapott, engem megkért a megfejtésekre. 8 db. 17-18. századi kódexbe írt szöveget fejtettem meg, 47 oldal lett volna, de hármát Somogyi Antal megfejtett, így 44. oldalt.

2012-ben megjelent Mandics György: Somogyi Antal rovásírásos gyűjteménye, I. kötet c. könyve, anyagi okok miatt igen korlátozott példányszámban. A Lévai vár rovásírásos alaprajza-ként ismert ro-váslelket Joannis (Jean) Barclai humanista tudós 1659-ben Leidenben kiadott Argenis c. művének üres oldalaira írták be, három

oldalra. Ez egy regény, első kiadása 1621-ben volt. A lévai vár rovás-írásos alaprajza tehát Szegeden van a Somogyi Károly könyvtárban, Joannis Barclai 1659-ben kiadott könyvében.

Somogyi Antal megfejtése, 1. lap:

A VÁR SZEMÉLYE (képe)
MIND KÖRNYÜLET ÁROK
A FALAKNÁL A
GARAM TÁPOLYLYA (táplálja) VÍZZEL
ALY EREKI VAN (É) JÉNEK (északnak?)*

*Somogyi szerint „boltozott alagút„

Somogyi Antal megfejtése, 2. lap

Somogyi megfejtésével egyet értek, kiegészítéseimet csillaggal jeleztem.

1. *ALY EREK NYILATA*
2. *GARAMNÁL OT A*
3. *NÁD RDŐ LMHC (elmehetsz) OT*
4. *LE A FOL NAGYIG* (Schaffner)*
5. *A BORLANG ODA*
6. *LACATO (látható) JÓ FGE ** (fele)*
7. *A MÁSOD ILL IS*
8. *LACATO CSAK A*
9. *FOL NAGY TUGGYA*
10. *MAGA A PÉNZ*
11. *HLE A KRSZT (kereszt) ALYA*
12. *A KŐ KIN Z (ez) VAN*
13. *IRVÁN TAKARJA*

*FOL NAGY : A német Schaffner szót adja Somogyi Antal magyarázatként, ez kalauzt jelent, ezért véleményem szerint révkalauzról lehet szó – írtam 2011-ben. Azonban 2014-ben éppen a jelen tanulmányban is szereplő Kassai Kódex miatt újra olvasva Fehér Mátyás Jenő: Középkori magyar inkvizíció c. könyvét, a 21. oldalon a „folnagy” szónak a köv. magyarázatát találtam: „....a papok meg az ispánok hagyják meg minden felé a **folnagyoknak**, hogy vasárnaponként az ő felszólításukra minden ember apraja-nagyja, férfja és aszszonya, mind a templomba menjen, kivéve azokat, akik a tűzhelyet őrzik.” Ez Szent István rendeletei között szerepel. Szent László úgy rendelkezett, hogy akik nem tudnak a távolság miatt templomba menni, képviselőt küldjenek maguk helyett, akik „bottal jöjjenek”,

vagyis az otthon maradottak neve legyen a botra róva. Fehér Mátyás Jenő úgy véli, hogy az otthon maradottak képviselte és a rovásbot vivése is a folnagy feladatai közé tartozott. A Czuczor-Fogarasi és a Ballagi szótár szerint a folnagy: falunagy, bíró, majoros gazda.

***Rovás L-G tévesztés, tehát JÓ FELE (F.K.)*

Somogyi Antal megfejtése, 3. lap

A FOL NAGY HALLGAT

ALY RK (erek) VÉGÉN SZÁRÍTOTT HAL DÖGE

AZ IR (írás) A TORONY PINCÉJÉBE

EL NE HADD UROS INGED*

*A bal oldalon Somogyi megfejtésében „urok” ing áll, melyet ő páncélingnek értelmez. A szó végi betű azonban S, csupán a zavaró betűkötés miatt tűnik K-nak. Az UROS pedig orvos-t jelent. Czuczor-Fogarasinál, Ballaginál, Krizánál: urusember=orvos. Tehát orvosi ingről van szó, valamely fertőtlenítő anyaggal átítatott köpenyről, talán nehogy a döglött halaktól fertőzést kapjon a kincskereső vagy szökevény; esetleg egy titkos küldetésben lévő személyre vonatkozik, aki orvosnak álcázva kel át az ellenségén.

A lévai Reviczky Társulás meghívására 2014 áprilisában Szakács Gáborral előadást tartottunk ebben a szép felvidéki városban. Természetesen a lévai vár rovásírásos alaprajza volt a fő téma. Az előadás után Geönczeöl Zsuzsa (kinek egyik nagyapja az 1930-as években a helyi iparoskör vezetője volt, másik pedig Hont vármegye bírája, száz évvel ezelőtt) elmondta, hogy gyermekkorában még 3 rovásírásos kötömb volt a vár egy azóta elbontott falában.

Későbbi levelezésünk során megírta, hogy az előadás után, 2014 júliusában elment a várba, ahol megtalálta a lebontott falvonulat talapzatát. Kövek és karók elhelyezésével érzékeltette számomra küldött fényképein, hogy hol húzódott az elbontott, kb. 1 méter magas falszakasz, a vérkút felőli oldalon, a vérkút előtt. Ebben a falban voltak a rovásírásos kövek, nagyjából 1 méter magasak és 50 centiméter szélesek. Jól emlékszik arra, amikor kb. 10 éves korában a rovásírásos köveken keresztül ugrált a falról le-fel. Mivel családja Budapestről megrendelte az Univerzum c. folyóiratot, látott már rovásírást. Édesapja is megerősítette akkoriban, hogy a köveken rovásírás van. Geönczeöl Zsuzsa rajzai és fényképe alapján Barta József készítette el az ábrázolást, hogyan nézhettek ki a rovásírásos kövek.

A hátsó belső borítón látható.

1976-ban, Prágából hazatérve az tapasztalta, hogy a vérkút udvarán munkások dolgoztak, a fal pedig nem volt sehol. *„Az egyik munkással szóba elegyedtem, aki elmondta, hogy teherautókkal hordták el a falat az előtte való két héten, s a mai Tesco irányába mutatott. Ott töltötték föl a talajt a többszáz éves várfal köveivel, köztük a rovásírásos kövekkel. A munkások és a cég morvaországi volt”* – írja Zsuzsa.

Úgy emlékszik, hogy az első két kő *„tele volt sűrűn írva, szálkás jellegű rovással. A harmadikon csak három sor volt, kerekített betűkkel, a harmadik sor vége lefelé konyult.”* Ennek a három sornak betűi az előadáson kiosztott Lévai vár rovásírásos alaprajza-ként ismert rovás emlék betűire hasonlítottak.

A Barsi Múzeumnak köszönhetően áttekinthette a rendelkezésére bocsátott régi fényképeket, de sajnos a rovásos kőtömbökről nem talált felvételt.

Nagyon fontos, amit Geönczeöl Zsuzsa felidézett. Remélhetőleg előkerül legalább egy fénykép a kövekről, mert folytatja a kutatást.

A lévai vár rovás emlékénél meg kell emlékeznünk **Csák Mátyusról** (1260-1321), kinek személyét a hivatalos történetírás alaposan meghamisítja, amikor hatalmaskodó, kizsákmányoló főúrnak mutatja be. Meghamisították még a nevét is, hiszen nem Máté (Matthaeus), hanem Mátyus. (Kristó Gyula írja a *Csák Máté* c. könyvében: *„Több adatunk van arról, hogy a latin oklevelekben Matthaeus alakban előforduló nevet Mátyusnak mondták a XIII-XIV. században.”* Gondolat Kiadó, 1986/12)

Így hívják ma is azt a nagy területet, Mátyusföldet, mely birtokai közé tartozott, így őrzi nevét a magyar nép emlékezete. Mivel ő maga Álmos fejedelemig tudta visszavezetni származását (a kül. források szerint őse Szabolcs, Árpád nagybátyja vagy testvére volt), jogosan védte a magyar földet a III. Endre halála után még fokozottabban beözönlő idegenektől. Fő ellenfelei közé tartoztak a XII. sz. közepén bevándorolt német testvérpár, Wolfer és Hedrich leszármazottai, a már magyar nevet felvett Kőszegiek.

IV. Béla leányági ükunokájával, az olasz-francia Anjou Károly Róberttel, a magyar föld szétosztogatása miatt került szembe Csák Mátyus. Sorsa Bánk bánét idézi és a Zách családdal azonos: Árpád fejedelem utódainak, a honvisszafoglaló magyar nemzetségeknek idegenek általi kifosztott és jogfosztott sorsa. Árpád-házi II. Endre még megbocsátott a szintén honvisszafoglaló nemzetségből származó Bánk bánnak, aki a családján esett szegényt jogosan torolta meg. Azonban már az olasz-francia Anjou Károly Róbert, lengyel feleségének

négy ujja miatt a magyar Zách Felicián egész családjának különös kegyetlenséggel való kínzásával és kiírtásával fizetett vissza. Pedig Zách tette is jogos volt, mert a lánya becsületét védte. Az országos főtörvényszék 1330 május 16-án mégis elrendelte a magyar Zách Felicián egész nemzetségének harmadíziglen való kiírtását. Természetesen a birtokaikat is elkobozták, melyek addig ősi magyar tulajdonban voltak.

Nem csak Mátyus nevét hamisították meg, hanem Zách másik leányaét is, kit a lévai vár udvarán fejeztek le. A rosszul hangzó Sebe nevet adták neki, utólag is megbántva őt, holott Thuróczytól tudjuk, hogy a neve Szépe volt. (Ilyen névnapunk van is, április 12-én, Sebe viszont nincsen.)

Mivel Mátyus atyja, Csák Péter is a nagy várépítők közé tartozott, valószínű, hogy a lévai erősséget ő építtette. Mátyusnak ezen kívül több, mint ötven vára volt a Felvidéken, többek között Drégely, Pálojta, Jókő, Bajmóc, Csejte, Pöstyén, Gimes, Újvár, Nyitra és Sasfészeke, Trencsén.

Rovásírásos gerendák Túrócbélán, XV-XVIII. század

A lévai Geönczeöl Zsuzsa Túrócbélán a katolikus templomban, az oltár mögötti gerendákon vett észre mesterjegy szerű véseteket, köztük a szakirodalomban még közöletlen, ismeretlen rövid rovásfeliratokat. Ezeket lefényképezte, majd a jobb felvételek érdekében ismét elutazott Túrócbélára. Ekkor rajzokat is készített. Leírta, hogy két régebbi gerenda van az oltár hátán. Mindkettő kb. két és fél - három méter magasságban el van vágva, s mindkettőhöz egy-egy több méteres újabb gerenda van erősítve. Ezek segítségével rögzítették az oltárt teljes magasságában. Az egyik gerenda színes fényképe az első belső borítón is látható.

Túrócbéla katolikus temploma XIII. századi, Árpád-kori, tudjuk meg Gyurkó János: Árpád-kori templomok a Kárpát-medencében c. könyvéből (2006). A XVIII. sz.-ban átalakították. Jelenlegi barokk oltára is ekkor készült. Előtte három XV-XVI. századi szárnyasoltára volt. A régi, felíratos gerendákhoz hozzáékelte új gerendák alatt is vannak betűk. Ez azt jelentheti, hogy a felíratos gerendák legalább XV-XVI. századiak a szárnyasoltárok korából következően, mivel tarthaták már azokat is. Így a vésetek is ebből az időből származnak.

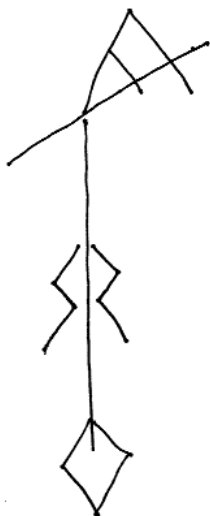
A feliratokat különböző eszközökkel, különböző mélyen, különböző időben, mások és mások vésték a fába.

A jobb oldali gerendának két oldalán láthatók írások. Az „első” oldalán 58 centiméter hosszan helyezkednek el. Felül, a gerenda közepén lefelé haladó magyar rovásírás látható a következő betűkből: **G**, az alatta lévők lehetnek **R** (?), **I** (?), **SZ** (?), **Ö** (2-szer), **K**. A **K**-ba belenyúlik az **I** (vagy **SZ**) szára.

Bizonytalan, hogy a **G** alatti jel **R** és **SZ** vagy **I**. A **G** betű jellegzetes fordított Bél Mátyás féle **G**. A két nikolsburgi jellegű **Ö** egymással szembe fordul, mint két óvó tenyér. A **K**-betűbe belenyúlik az **SZ** vagy **I** szára, ez jelenthet összerovást, de azt is, hogy megcsúszott a mester vésője.

A legegyszerűbb megoldás felülről lefelé haladva: **G, I, K**, feltételezésem szerint ez **éGleK**, tehát **ÉGIEK**. A két **Ö** betű ebben az esetben névjel lenne.

28. ábra:
Rovásfelirat a túrócbélai
katolikus templom
gerendájáról 1.



Amennyiben nevet rejt a felirat, levéltári kutatásokból kiderülhet a mester neve és a rovásemlék keletkezésének pontosabb ideje is.

Ez alatt kissé jobbra szintén felülről-lefelé haladó **S, A** (vagy **Á**), **R** rovásbetűk. Az **A** balról-jobbra néz. Az **R** a fába rovásnál szokásos ferde vonal a két oldalvonal nélkül, mint a Marsigli által lemásolt botnaptáron. Ennek a három betűs rovásnak az az érdekessége, hogy a gerenda oldalsó részén, latin betűvel a következő felirat van: **TOMA** és alatta **SAR** (vagy **SÁR**), tehát ugyanaz a szó latin betűvel, mint rovással. A régi magyar nyelvben a sár-nak sárga és arany jelentése is volt.



29. ábra:
Rovásfelirat a túrócbélai
katolikus templom
gerendájáról 2.

Ettől jobbra lejjebb öt sávból álló véset, a sávokban **SZ**, **A**, **SZ**, **N** rovásjelek fedezhetők fel jobbról-balra haladva.

A mesterek magyar voltát nem csak a rovásírás támasztja alá, hanem az ezek alatt lévő latin betűs ZS BET felirat, az ERZSÉBET név töredéke is.

Ugyanezen a gerendán két önállóan álló latin **M** betű is látható, ezek **V** rovásjelek is lehetnek. Latin betűvel látható még a MAT, mely a német Matthias (Mátyás) vagy Matthaeus (Máté, Mátyus) rövidítése lehet. Ezen kívül több latin betűs névjel és címer szerű véset is felfedezhető. Feltűnik a szláv **B** és **P** betű is.

A bal oldali gerendán lévő írások hossza 35 centiméter. Felül latin betűvel: MICH, valószínűleg Michael jelentéssel. Alatta BAZ, talán a bazilika (csarnok) vagy bazileusz (király) görög szavakból. Ez alatt bizonytalan, hogy rovás **NY** vagy latin **D** van. Ettől kissé lejjebb a bal oldalon latin betűvel: FIU és még néhány külön álló latin betű és rajzolat.

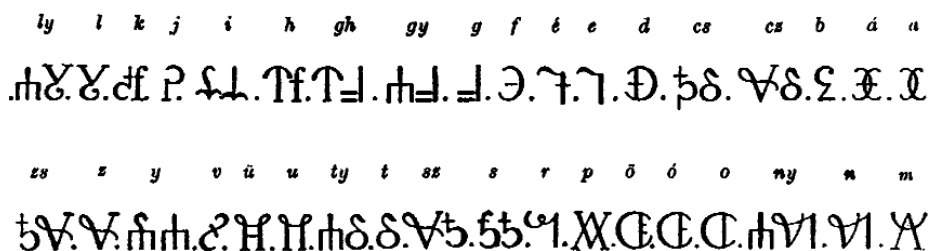
A rovásjelek hangértékeit Geönczeöl Zsuzsa fényképei és rajzai alapján határoztam meg. Később a templomot, gerendákat Szakács Gáborral megtekintettük, Geönczeöl Zsuzsa rajzai pontosnak bizonyultak.

Francois Xavier de Feller belga jezsuita feljegyzéseiből, XVIII. század

Ernyey József és Mandics György nyomán. De Feller, ki 1735 és 1802 között élt, Budáról Felvidékre tartó utazása közben, majd Nagyszombatban is több rováshasználatot jegyzett fel. Nagyszombatban öt évig tanított. Leírta, hogy a szekerese minden nap egy botra faragta az aznapi eseményeket, hogy beszámolhasson róla gazdájának.

Nagyszombatban Andreánszky páter, a jezsuita kollégium rektora elmondta de Fellernek, hogy a hívek egy kis rovásbottal járnak gyónni, hogy el ne feledjék felsorolni bűneiket s hogy ez Magyarországon bevett szokás.

A Gellei imakönyv, XVIII. század



30. ábra:

A Gellei imakönyv betűsora Fischer Károly Antal könyvéből

Gelle Dunaszerdahely környéki település a régi Pozsony megyében. Az írásemléket Kecskeméti féle imakönyv-nek is nevezik.

Hájos István Gáspár (1724-1785) kegyesrendi (piarista) szerzeteshez, ki két évet Nyitrán is tanított, eljutott egy 16 oldalas imakönyv különös betűkkel, kézírásos másolatban. Kalló Antal pozsonyvármegyei, gellei plébános levele szerint ezt ő egy Kecskeméti nevű idős úr imakönyvéről másolta, négy példányban. 1771-ben Kecskeméti úr elindult a Máriazelli Búcsúra az eredeti könyvvel, de neki s a könyvnek is nyoma veszett. (Kalló Antalnak fennmaradt egy munkája, *Közönséges keresztény tudomány* címen, 1780-ból, mely egy 300 kérdésre felelet katekizmus.)

Hájos és Novota László piarista igazgató megfejtették és megállapították, hogy abban szent Athanáziusz hitvallása, az apostolok hitvallása (Hiszekegy...), az Úri imádság (Miatyánk...), az Angyali üdvözlét (Üdvözlégy Mária...), a Tízparancsolat és büntudatra intő énekek vannak magyar nyelven.

Fischer Károly Antal két másolatáról tud, egyik a M.T.A. kéziratrábában a Cornides gyűjteményben, a másik a marosvásárhelyi Teleki Tékában. Fischer kereste a Cornides gyűjteményben, de már nem találta. Ezek katalogizált anyagok, nem csak találomra-gondolomra

kereste, mégsem volt már ott, kiemelték. Fischer azt írja, hogy „*nincs a világon alphabet, melynek jegyeivel ezen könyv mesterkélt alkotású betűi távolról is viszonyba hozhatók volnának...magánhasználatra föltalált jegyeknek*” tartja azokat.

A Gellei Imakönyvet nem tartja hamisítványnak Révai Miklós, a magyar történeti nyelvészet megalapítója, így annak ábécéjét *Elaborator Grammatica Hungarica* c. művében, 1808-ban közreadta, Bél Mátyás és Kájoni két ábécéje mellett. Ugyancsak kiáll az imakönyv hitelessége mellett Toldy Ferenc, aki *A magyar nemzeti irodalom története* c. művének II. kiadásában, 1852-ben a „becses írás emlékeink” közé sorolja.

Sebestyén Gyula *A magyar rovásírás hiteles emlékei* c. könyvében az imakönyvet hamisítványnak nevezi s megállapítja, hogy Kájoni János 1676-ban megjelent *Cantionale Catholicum*-ából van kiírva.

Érthetetlen számomra, hogy miért hamisítvány, ha valaki a maga számára alkot egy betűsort, melynek több eleme hasonlít a rovásírásra, s ezzel szent szövegeket jegyez le.

Vitatom Fischernek azt a kijelentését, hogy nem hasonlít a rovásírásra. Bár nem azonos hangértékkel, de alakilag hasonlít a H, J, C, T, M, NY betű.

Összerovások: HD, ÉI vagy ÉD, NyD, JD.

Fejjel lefelé: NT, G, ZS.

A gellei **M** hangértékű jel Somogyi Antal három rovásbeírásos kódexében **ZS** hangértékkel jelenik meg. Ugyanez a jel feltűnik a már ismertetett lőcsei céh 1626-os mesterjegy gyűjteményében.

A Besztercebányai Biblia 1806-ból

Csallány Dezső, régész, nyíregyházi múzeumigazgató tette közzé 1972-ben a Biblia ábécéjét.

Az eredeti mű nincs meg, a másolat 1806-ban került a helyi levéltárba, majd az 1920 után szétszóródott magyar levéltári anyagokból csak 1 lap került elő az ábécéjével. Németh Béla gerendási gyűjtő küldte ezt is Csallánnak, a Lőcsei rovásszöveghez hasonlóan.

Ferenczi Géza székelyudvarhelyi történész, múzeumigazgató szerint a betűsort több, XVIII. századi, esetleg még korábbi ábécéből másolták össze, ezért hamisítványnak tartja. Ezeket megnevezi, de a betűket ellenőrizve láthatjuk, hogy nem meggyőző azonosságokról van szó, inkább a más esetekben is Csallány ellen megnyilvánuló bírálatról.

31. ábra: A
Besztercebányai
Biblia ábécéje

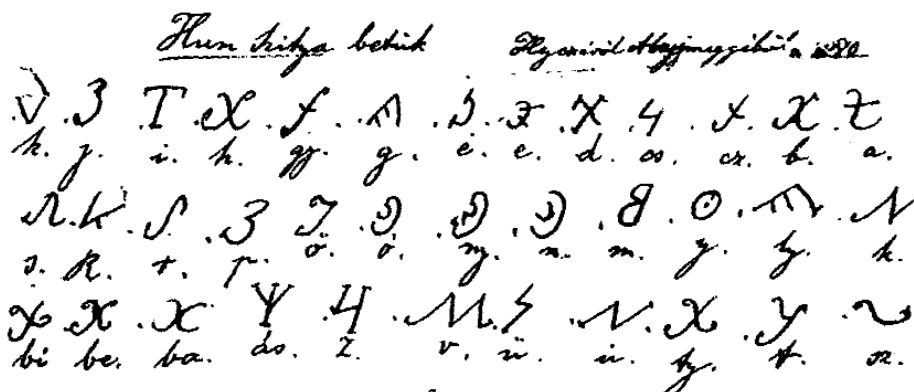
a = 4	o = 3
b = X	ó = X
c = 1	p, ph = 7
d = +	pä, p = 3
ä, e = 3	r = H
f = (X)	sch, š, še = 1
g = 1	sch, š, cs = 2
h = 8	t, tö = Y
i =	tj, ty = X
k = 6	u = 8
l = 7	eu, ú = 4
lj, ly = J	v, fé = 1
(lj = 0)	w, v, = 3
m = 8	z, s = 3
n = 3	ez, ezs = 4
ny, nŷ = 8	sz, se = F
ü = H	

Rovásírási gerenda Selmezbánya-Vihnyefürdőn, 1875 körül

Czolner Béla, a Magyar Királyi Dalszínház titkára a Magyar szó 1902 október 25-i számában *A hun-székely írás. Újabb adatok* című cikkében egy rovásírási gerendáról tesz említést Selmezbánya-Vihnyefürdőn. Ezt a Harangozó Jancsi nevű kocsis fejtette meg, keresztnevek voltak, de Czolner Béla nem jegyezte le azokat. Forrás: Mandics György (2010/1./324).

Hejczei ábécé, 1880

Mandics György Tar Mihály rovásírási hagyatékának vizsgálata közben talált egy rovás ábécét, melynek fejlécén talán az áll, hogy „Hun Szitya betűk Ilyczéről, Abaúj megyéből”.



32. ábra:
A Hejczyi ábécé

Sem a világhálón, sem Fényes Eleknél Ilycze nevű települést nem találtam. A hely valószínűleg Hejczy, mely Fényes Eleknél magyar falu Abaúj vármegyében. Jelenleg Borsod-Abaúj-Zemplén megyéhez tartozik. Az ábécé bár alakilag és hangértékben is több helyen hibás, egyértelműen a Bél féle betűkre megy vissza, pl. a fordított állású L és G-nél is.

Alsókemence – Apor Gáspár levelei 1887 (?)

A kérdőjel a címben azt jelenti, hogy ekkor találták meg, de az emlék lehet sokkal korábbi is. Fehér Mátyás Jenő írja a Besenyő őstörténet c. könyvében: (108. old.) Szádeczky Lajos történész 1887-ben Alsókemencén (Abaúj-Torna vármegye, jelenleg Kassa vidéki járás) a gróf Forgách család levéltárában két töredékes hártylevelet talált. „Belső lapján az ősi székely írás, hun szkytha betűk mintájára formált írásjegyek ékeskednek, kívül a XVII. század írásjellegével ez a felirat áll: Apor Gáspár levele...”

A Révai Lexikon szerint Apor a Pécz nemzetségből származik, 1283-ban Erdély vajdája, majd 1286-ban fellázadt IV. László ellen és elfoglalta a pozsonyi királyi várat, továbbá Tornát és Nyéket.

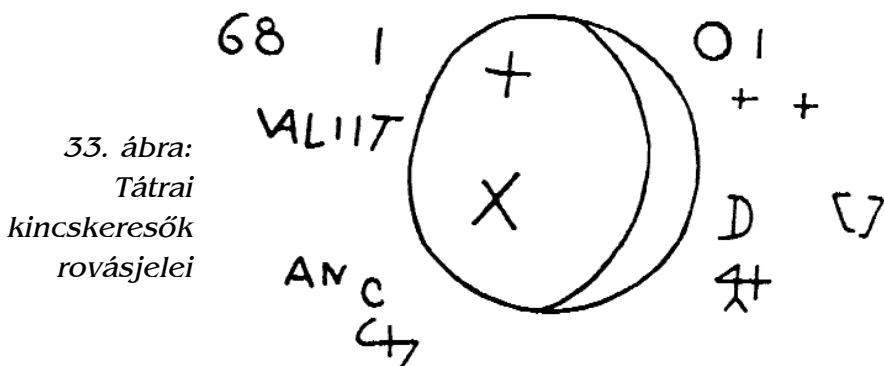
Az Apor család feltűnik a szintén hamisítás gyanúba kevert Csíki székely krónikában is. A krónikának azonban olyan tudós védői akadtak, mint Szabó Károly. (1824-1890, történész, műfordító, könyvtartudós, jogász, a Magyar Tudományos Akadémia tagja, 1848-as szabadságharcos, aki jogi végzettségét Késmárkon szerezte.) Apor Péter történetíró volt Erdélyben a XVII-XVIII. században.

Szádeczkynek kételyei voltak a levéltöredékek hitelessége felől, mert a betűk jellege némileg eltért a székely rovástól. Fehér M. Jernő ezt azzal magyarázza, hogy Szádeczky lelete besenyő rovásírás. De vajon melyik, mert a két levéltöredék betűi teljesen eltérnek egymástól, biztosan nem egy kéz írta őket.

Itt ismét találkozunk azzal az előítélettel, mint a Túróci Fakönyvnél, hogy ami nem Székelyföldről származó rovásírás, az nem lehet hiteles.

Mandics György be is mutatja a levéltöredékeket, tőle tudjuk, hogy jelenleg a rovás emlékek a Nemzeti Múzeum gyűjteményében vannak. Sajnos az ábrák igen rosszul láthatók, ezért nem emeltem át ebbe a kiadványba.

Tátrai kincskeresők rovásjelei, XIX. század (?)



Neidenbach Ákos (1945) sikeres hegymászó és hegymászó oktató sok külföldi csúcson járt, de a Tátrához köti a szíve. Az itteni mondákat gyűjtötte össze Tátrai legendárium c. könyvében (2000). Ebből egy szép idézet, mely Isten kincseskamrájáról szól: „...a Lomnici csúcs közelében lévő Héttorony nevű bérc belseje Isten kincseskamrája lenne, melyet a Barát (Mnich) sziklaalakja őriz. Csodás aranyállatokat, aranyból és drágakőből való gyümölcsöket rejt magában a rege szerint ez a sziklaüreg és szinte gondolkodhatnánk felette, igazán csak mese ez? Nem kimeríthetetlen gazdag tárháza-e a Tátra mindazoknak a javaknak, melyek okosan felhasználva a Szepesség s az egész magyar haza vagyonosodását, boldogulását hatalmasan előmozdíthatják?”

Ebben a könyvben találtam a következő rajzolatokat a 66. oldalon. „*Dr. Győrffy István professzor rajza egy, a Tátrában sziklára vésett különös jelcsoportról, amit feltehetőleg aranykeresők készítettek. Kincskeresők jelei a Magas Novy felső barlangjából. TA 1913-14/175.o.*”

Sebestyén Gyula könyvében (Rovás és rovásírás, 1909/126 -128) felvidéki mesterjegyek között találunk hasonlókat.

A kincskeresők jegyei a rovásírás ismeretéről árulkodnak. A Hold ábrázolásban (Telehold és Újhold) a rovás **D** és **B** látható. Elszórtan még rovás **SZ** és **D** betűk.

A jobb oldalon a rovás **NY** (latin D) alatt a névjel lehet **D**, **R**, **S** vagy **I**, **R**, **S** vagy az **ÍRÁS** szó összeróva.

A bal oldalon az ANC latin betűk alatt szintén egy névjel, kapocs **K** és **D** vagy az **AKAD** szó.

Bal oldalon a 68-as szám alatt láthatunk egy latin betűs VA egybeírást, mely jobbról balra olvasva rovásként értelmezve **A5** is lehet.

A rajzról Salgó Gabriella érsekújvári tanárnőtől, rovásírás oktatótól is kaptam fényképfelvételt, melyet ő a kézsmárki várban fényképezett. Ennek aláírása: „*Hohe Nowy felső barlangja falába vésve 1820 m t.sz.f.m. (tengerszint feletti magasság) másolta: Győrffy*”

Az érdekesség, hogy Salgó Gabriella fényképén bal oldalon is látható egészen apró eltéréssel ugyanaz a mesterjegy szerű jel, mint a rajzon a D (rovás NY) alatt.

A mai Csehország területéhez kapcsolódó három rovásemlékről

Brünn – Királyi asztalnak nevezett rovásos kő (1228?)

Gondos Bélától kaptam a fényképeket a Brünnben lévő feliratos nagy kőről. Bár nem szorosan a Felvidékhez tartozik, mégis bemutatom, mert igen hasonlóak a jelek a Kárpát-medence nagy kövein lévőkhöz, például a Tászkok-tetőiekhez. Sajnálatos, hogy nálunk a hivatalos régészet nem becsülte meg azokat és szinte mindegyik elpusztult. (Kivéve két követ a gyergyószentmiklósi Múzeumban, melyeknek védelme Tarisznyás Mártonnak köszönhető.)

A fém táblán cseh nyelven:

KŐ, AMELY URALKODIK

KIRÁLYI ASZTAL

KŐ, AMELYET KIRÁLYI ASZTALNAK HÍVNAK.

PREMYSL OTOKÁR KIRÁLY LEVELEBŐL, 1228-BÓL

Felújította az Őreg Visegrád régész csoport a Svatopluk Szövetség támogatásával Brnoban.

Tiszteljétek ezt az emlékművet elődeitek nyomán!

A fordítást köszönöm Salgó Gabriella tanárnőnek.

A magyarázó táblán cseh nyelven:

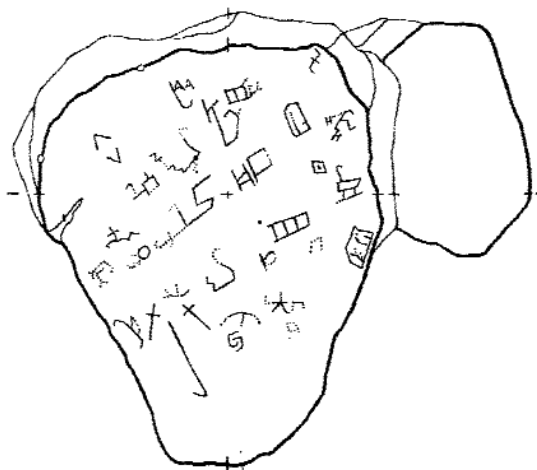
A Királyi asztal titkának megfejtésére tett kísérletek nem álltak meg a mai napig sem. A Királyi asztal eredeti jelei és jelzései, melyek a 17. századtól ismertek további kutatások tárgyát képezik. Feltételezik, hogy runa írásról van szó, melyet a kelták hoztak létre, akik az i.e. 4. századtól időszámításunk elejéig éltek a mi területünkön. Később ezt a runa írást a régi Germánok és Észak-Európa lakosai is használták.

A kép alatti szöveg: *A Királyi asztal felső részén 1997-ben megállapított jelek.*

A fordítást köszönöm Müller Péternek, a Léva és vidéke Helytörténeti Szakosztály vezetőjének.

Véleményem szerint a kő a Tászok-tetői kövekkel mutat rokonságot. Jelei a magyar rovásírás betűi közül a következőkre hasonlítanak: S vagy 5-ös számjegy, Z, CS, R. Továbbá K-D összerovás, Z-R összerovás (azaz EZER), K-SZ összerovás, keresztek vagy I betűk, hármashalom és kereszt. Két karcolat a Rohonci kódex jeleire is hasonlít. Gondos Béla fényképéből Barta József grafikus készített rajzot.

34. ábra:
A királyi asztalnak
nevezett rovásos
kő vésetei

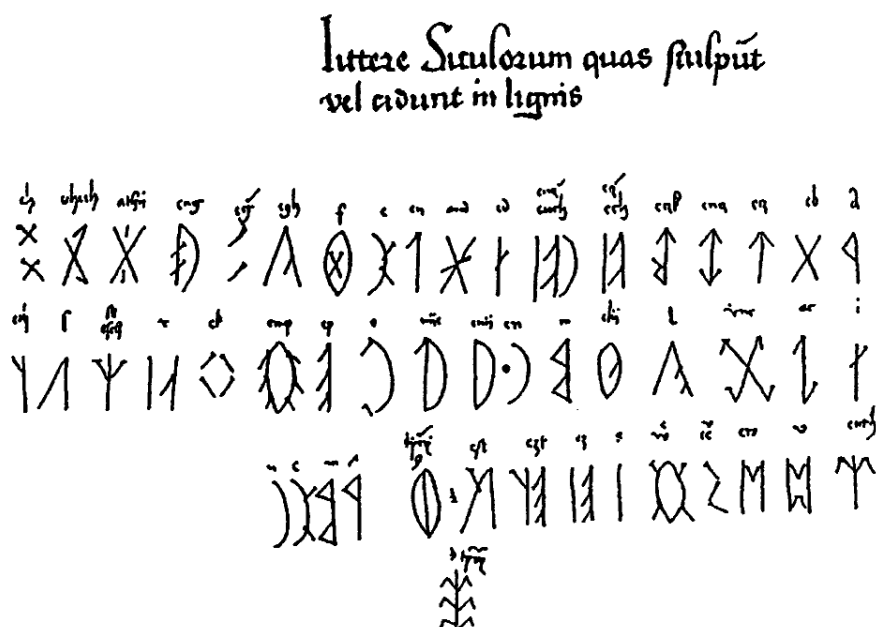


Cseh történész tudósítása kun jelekről, XIII. század

Még egy Brünn közeli rovás gyanús adatunk van. Fischer Károly Antal 1889-ben megjelent könyvéből megtudjuk, hogy Bohuslav Balbinus cseh jezsuita szerzetes és történész a XVII. században írta a következőket: 1253-ban Béla magyar király kun katonákkal egész Morvaországot feldúlta s Evanczicium (mezőváros a brünni járásban, ma Ivancice) és az oslaváni zárda közelében egy keresztény templomban „a kunok igen számos sírjai és saját betűikkel metszett sírkövei láthatók, mely kövekkel az egyház (templom) földje csaknem egészen borítva van, mint magam láttam.”

Fischer cseh egyháztörténészekkel, régiséggyűjtőkkel felvette a kapcsolatot, de már semmit nem találtak. Pedig Balbinus komoly forrásnak számít, egyháztörténeti művekben szerepel, tehát a sírok léteztek, de felszámolták őket.

A Nikolsburgi Ábécé, XV. század



35. ábra:

A Nikolsburgi Ábécé

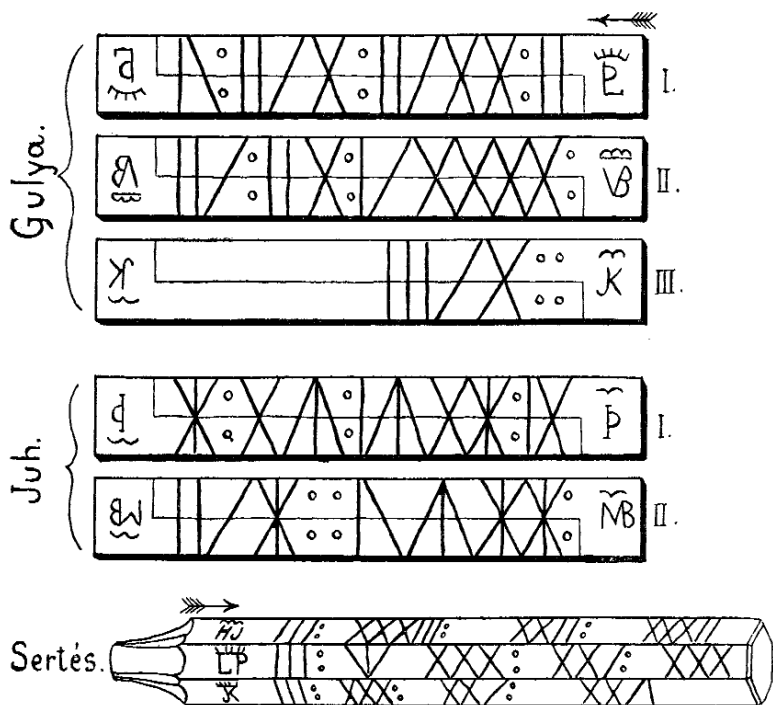
Jakubovich Emil, a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának igazgatója 1933-ban, a Dietrichstein hercegek könyvtárának árverezésekor vásárolta meg a Nikolsburgi Ábécé néven ismert rovásemlékünket. Jelenleg az Országos Széchényi Könyvtár tulajdona. Nikolsburgot ma Mikulovnak nevezik, Csehországban, Brünntől 50 km-re délre fekszik, az igen jelentős, 25-30 ezer éves leleteket tartalmazó őskori lelőhely, Dolni Vestonice közelében. Jakubovich 1935-ben megjelent, *A székely rovásírás legrégibb ábécéi* című munkájából megtudjuk, hogy a betűsört hordozó pergamenlapot Bartholomeus Anglicus XIII. századi angol minorita *De proprietatibus rerum* című művének egy 1483-ban kiadott, gazdagon díszített nyomtatott példányának hátsó borítója elé kötötték be. (Minoriták: a Szent Ferenc Rend egyik ága, a „kisebb testvérek”). Mandics György szerint a rovás betűket Nyújtódi Székely Miklós, későbbi zágrábi esperes, a latin betűs hangértékeket Janus Pannonius írta. Szelp Szabolcs nyelvész tanulmánya szerint Philip de Pencicz cseh humanista másolta az ábécét 1490 és 1526 között Budán vagy Visegrádon.

Számrovás, adó rovás a Felvidéken

36. ábra:
Botra rovás.
Herman Ottó
tanulmányából



A számrovással kapcsolatos anyag nem csak a Felvidéken, hanem az egész Kárpát-medencében kevés. Átfogó, alapos helyszíni kutatást, gyűjtést utoljára Herman Ottó és Sebestyén Gyula végzett, hozzávetőlegesen 1900 és 1910 között.



37. ábra:
Rovásbotok az állatok számontartására

A számrovás módja, alkalmazása szintén a magyar nép ésszerű, természetes gondolkodásmódjának bizonyítéka. Nem tudtak túljárni elődeink eszén, ha számrovás boton történt az elszámolás.

Mint már sok helyütt leírtam, a **rovásírás** szó főfogalmat jelöl, ez alá tartozik a rovás fogalma, melyről akkor beszélünk, ha az írás faragással, véséssel, karcolással történik, tehát ennek során az írás-hordozó felületébe mélyítjük a betűket.

Czuczor Gergely és Fogarasi János művében ezt olvashatjuk a Ró (=rov v. rav) szónál: „Éles eszközzel bizonyos kemény testen metszést teszen, hézagot, vonalat vés belé; különösen jegy gyanánt metsz be valamit. Betűket, számjegyeket róni a fa derekába. Nevét beróni a gyűrűbe. Botra felróni a gabonakeresztek számát...”

A latin „littera incisa” bevésett, bevágott betűket jelent.

Az egyházi tizedet a középkorban kerületenként szedték, ezeket késnek nevezték, mert késsel rótták fel az adórovás botra. Mátyás király korában az ország hat adózási kerületre-késre volt felosztva, ezek között szerepelt a Gömör kés is.

Bél Mátyásnál olvashatjuk a számrovásról: *„Az írástudatlan falusi tisztviselők és hajdúk, akiknek az adót kell behajtani, írás helyett egy négyszögletűre faragott dikát (dica-adórovásbot) használnak igen ügyesen, s erre jegyzik fel minden egyes census (összeírás, számlálás) porcióját, erre vezetik rá a bevételt, készítik el a számadást is, még pedig gyakran jobban és sokkal gyorsabban, mint akik értenek az írás mesterségéhez.”*

A tiszteletre méltó és a rovásírás ügyét hatalmas módon elősegítő Bél Mátyás tévedése, hogy ezek az emberek írástudatlanok voltak. Csupán a latin betűs írást, melyben szép magyar nyelvünk 13 hangjára nem volt jel, éppen e hiányossága miatt nem használták. Például a gyümölcs szót még Bél korában is csak *gimilc*-ként tudták leírni latin betűkkel, rovásbetűkkel pedig rendszeren. (A latin ábécéből hiányzó betűk: TY, GY, NY, LY, SZ, ZS, CS, K, J, Á, É, Ö, Ü)

Nagyod Lévától 10 km-re fekvő település a Garam partján. Dr. Laky Mátyás, aki Nagyod-on töltötte gyermekkorát s később főreáliskolai igazgató lett Temesváron, 1902 október 3-án írta Szily Kálmánnak, a Tudományos Akadémia főtítkáranak, hogy gyermekkorában atyja béresei a kicsépelt gabona fölmérésekor hosszú pálcákra jeleket róttak. Ez 1860 táján lehetett.

Ahol sok számot rónak, kis fűrészszel teszik szaporábbá a munkát. Egy ilyen fűrészszé átalakított rovó késsel Nagylég-en, Pozsony vármegyében ajándékozták meg Sebestyén Gyulát. Ugyanő írja, hogy legjobban a Felvidéken tudta tanulmányozni a használatban lévő német rovásokat. A Túróc vármegyei Berestyénfalván (Sebestyén Briesztia-ként említi) és Hadvigán a lakosság az állatállományt, valamint a közös legelő legeltetési díját 1909 táján is rováson tartotta számon. A bemutatott rovásbot fényképéről nem lehet eldönteni, hogy római számok vagy rovás számok, mivel ezek tízig egyeznek. (Régen a római számoknál is gyakran négy függőleges vonallal jelölték a négyest, faliórákon még manapság is látni.)

Kaproncán, Bars vármegyében páros rovásokat használnak, római számjegyekkel. Szepesbéla vidékén a mulató német legénység páros-rovásra iszik, vagyis a kocsmáros a rovásbotjukra jegyzi fel a fogyasztást. Ezt *Robsch*-nak hívták, ami egyértelműen a magyar rovás szóból ered.

A páros rovás két fából állt, egyik fele az adósnál, a másik a hitelezőnél volt. Az egymás mellé illesztett fákra kölcsönnél *„felrótták”*, fizetésnél pedig *„lerótták”* róluk az adósságot.

Az elhullott állatokat külön rovásfán, a „dögrováson” tartották nyilván. Napjainkban is használjuk ezt a kifejezést, ha nagyon betegek vagyunk.

Rovásírással is foglalkozó felvidéki, vagy munkásságuk okán a Felvidékhez is kapcsolható személyiségek

Oláh Miklós (1493-1568) történétíró, főpap, a Hunyadiak rokona. Bár Nagyszebenben született, de Hont vármegye főispánja volt és egyéb jelentős szálakkal is kötődik a Felvidékhez. 1554-ben alapította a nagyszombati Jezsuita Akadémiát, melyet Magyarország első egyetemeként tartanak számon, 1561-ben pedig ennek az intézménynek a könyvtárát. Hosszabb időn át élt Pozsonyban és ott is hunyt el. A *Hungaria et Atila* c. művében olvasható a rovásírásról: *„Lelkök gondolatjának és minden napi akaratiaknak kifejezésére papír és ténta vagy más nyelvek betűjegyeinek használatán kívül, fapálczákra holmi jegyeket rónak, melyek kapcsolatosan együtt véve valamit jelentenek, s az így rótt pálczákat barátjaikhoz és szomszédjaikhoz izenet és levél gyanánt használják.”*

Veit Goliel (Vitus Gaillel?) XVI. század. Történészre, levéltárosra váró feladat személyének tisztázása. Sebestyén Gyula azt írja, hogy 1550 és 1560 között I. Ferdinánd király erdélyi hadseregének titkára, ki német nyelven írta: *„a székelkek nyelve és viselete magyar, írásukban olyan betűkkel élnek, amelyeknek némelyike egész szót, vagy egész mondatot jelent.”*

Mandicsnál viszont azt olvashatjuk, hogy Ernyey József történész szerint Vitus Gaillel pozsonyi polgár volt, 1551 és 1553 között Giovanni Battista Castaldo itáliai zsoldosvezér magyar tolmácsa.

Thelegdi János (1574-1647) Érsekújváron, Nyitra vármegyében született, Bécsben tanult teológiát, 1594-ben szentelték pappá. Érsekújvári plébános, esztergomi kanonok, zólyomi főesperes, briznai, váradi majd nyitrai püspök. Igen jelentős régi forrásunk 1598-ban Leydenben megjelent latin nyelvű rovásírás tankönyvecskéje, melynek címe: *Rudimenta Priscae Hunnorum Linguae ... A hunok régi nyelvének elemei. Rövid kérdésekben és feleletekben összefoglalva.* Két írásmutatványt csatol hozzá, a Miatyánkot és a Hiszekegyet. Bizonytalan, hogy nyomtatásban megjelent-e, mert csak kézirásos másolatai maradtak fenn, ezeknek feltalálási helyei: Ulm, Fogaras,

Giessen, Hamburg, Nagyenyed, Marosvásárhely, Róma. (Életrajzi adatait többen vitatják, az itt lévők Jerney Jánostól, továbbá a Magyar Katolikus Lexikonból és a Magyar Életrajzi lexikonból származnak.)

38. ábra:
A Rudimenta
hamburgi
másolatának
Miatyánk-ja

Oratio Dominica
 A3D38.14M 10 004X4 18
 H4 138 00114Y43 YC31 23X
 3Y H4 13 00707.13M30 3Y H4
 10Y4H4Z4 3Y 00184:10141 H0
 0000H4 00X13D08 00E 0018
 000018: 10001400 H3 Y1 003
 00138 14 Y1E40 00018 Y005H
 H4 138 174H0X 13:48 0070
 1318 0030 018 Y0018 17X 18
 001000A 13 00Y4H0X 100
 018 11M 00 13:0000Y0Y3M
 04X41 04:00X Y0YH1010H Y00
 H4 100Y Y38:AMY1 0001 H4
 00H11 H4 8044Y40H40 14110
 00X1X 00001018 131
 0084

Szenczi Molnár Albert (1574-1634) A Pozsony környéki Szencen született, református prédikátor, zsoltárfordító. Kassán is tanított. Sokat élt Németországban. „Nova Grammatica Ungarica” című latin nyelvű magyar nyelvtanának már előszavában leírja, hogy ő ugyan csak Székely István krónikájából értesült a székelyek betűiről, de felszólítja honfitársait annak gyűjtésére és közzétételére. 1605 és 1610 között levelezett Miskolczi Csulyák Istvánnal, aki Bethlen Gábor fejedelem tábori lelkésze volt és két rovásírásos betűsört hagyott ránk 1610 tájékaról.

Komáromi Csipkés György (1628-1678) Előneve utal szülőhelyére. 1653 március 12-én egy rovásírásos emléksort írt Kismarjai Veszelin Pál emlékkönyvébe, melyet a debreceni Református Főiskola könyvtárában őriznek. Szövege: „Elég énnekem az Isten kegyelme. Te esmérd meg magadat”.

+H11111 17 , 1111111 11111 111 1111111 11111
 1111111 111
 Ἀρχὴ ἔσται ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ. Ὁ ὁποῖος ἐκείναι.

39. ábra:

Komáromi Csipkés György emléksora

Az emléksort Leydenben írta, később Debrecenben volt tanár, református pap. 1655-ben latin nyelvű magyar nyelvtana jelent meg, Hungaria Illustrata címmel. Arról tudósít, hogy Debrecenben is van egy régi betűkkel írott könyv és „*ezt a régi írást olvasni, érteni, sőt még a mai napig is tudjuk írni.*”

Száki Ferenc (Franciscus Sakius) a Pozsony vármegyei Somorján született református lelkészi családban. 1674-ben Berlinben egy „hun-magyar” ábécét mutatott Müller Andreas-nak, a neves keletkutatónak és írásminta gyűjtőnek. Mandicsnál olvashatjuk, hogy Müller rövidesen a Miatyánkot és a Hiszekegyet is megkapta, valószínűleg szintén Pozsony környékéről.

Tsétsi (Csécsi) János (1650-1708) Bár Szakolyon született, de 7 éves korától Csécsen járt iskolába, tanult és tanított Kassán is. Csécs (Tséts, Cséts) felvidéki község a Kassai kerületben.

Külföldi tanulmányút után Sárospatakon tanár és iskolaigazgató, majd tíz évig ismét Kassán oktat. A XVIII. század elején az „*Observationes orthographico grammaticae*” c. tanulmányában leírja, hogy a szkita betűk még ismeretesebbek a székelyeknél, s a magyaroknak a latin betűk átvétele előtt saját betűik voltak, „*melyekkel Scythiában, honnan hajdan kijöttek, éltek vala...*”

Otrokocsi Fóris Ferenc (1648-1718) Otrokocson vagy Rimaszécsen született (Gömör megye), Nagyszombatban hunyt el. Teológus, nyelvész, jogász, pap. Református hitéért 11 hónap gályarabságot szenvedett el.

e.	d	cs	cz	b	A.
3	†	W	ŷ	ℵ	4

40. ábra:

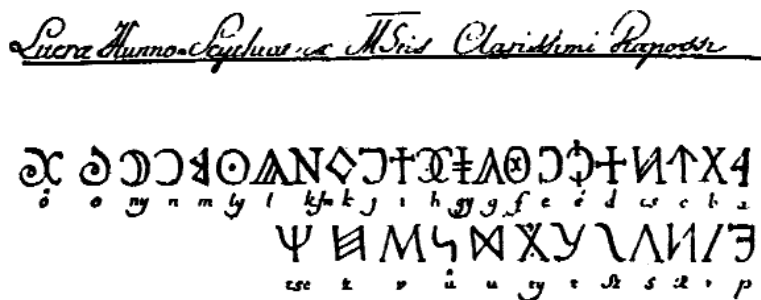
Otrokocsi Fóris Ferenc hat rovásbetűje

1693-ban megjelent *Origines Hungaricae* c. latin nyelvű munkájában írja, hogy Magyarország nyugati részéből kapott egy betűsört, melynek címe: *Alphabetum Antiquorum Hunnorum* (Hunok régi ábécéje).

Mint hogy azonban ő még a rovásírást alaposan nem tanulmányozta (melyre készül), nem teszi közzé az egészet, csak az első hat betűt, s megjegyzi, hogy a hun betűk száma 34. Otrókocsi betűi hasonlóak a nagyszombati Vinland térképhez, a Lőcsei Felirathoz, bizonyítván egy felvidéki jelleget s cáfolván a hamisítások vádját.

Kapossi Sámuel (1660-1713) Rimaszombatban született, református lelkészi családban. Helyi iskolákat elvégezve Rimaszombatban tanított, majd 1683-tól az utrechti és leydeni egyetemeken teológiai doktori címet szerzett. A már említett Tsétsi Jánossal együtt javították Misztótfalusi Kiss Miklós tervezett Biblia kiadását. 1689-től a gyulafehérvári Református Főiskolán közkedvelt tanárként (nyelvek és bölcsélet) működött haláláig. Kapossi Sámuel rimaszombati származása megmagyarázza a felvidéki Bél Mátyás azon kijelentését, hogy a Kapossitól kapott rovás ábécé indította el őt az ősi írásunkkal kapcsolatos úton és ismét alátámasztja, hogy a rovásírás a Felvidéken is általánosan ismert volt.

A rovásírás forrásaiban nem említik felvidéki származását és munkásságát, csak gyulafehérvári tanárságát. A Marosvásárhelyi kéziratban is szereplő betűsora tehát valószínűleg felvidéki eredetű.



41. ábra:

Kapossi Sámuel ábécéje

Bél Mátyás (1684-1749) evangélikus püspök, korának legnagyobb földrajz-, történelem-nyelv és társadalomtudósa.

A felvidéki Nagyócsán született, Zólyom megyében. Losoncon, Alsósztrégován, Besztercebányán, Pozsonyban tanult. A hallei egyetemen is képezte magát, ebben rozsnyói, besztercebányai evangélikusok támogatták.

Híve és elismerője volt II. Rákóczi Ferencnek, emiatt a magyargyűlölő osztrák Heister tábornok 1708-ban ki akarta végeztetni.

<i>Alphabetum Hunno-Scythicum</i>					
α	a.	Ј	j.	Χ	R.
κ	b.	◊	k	Λ	s.
Ϛ	c.	ℵ	k _{fm} .	~	ſ.
℥	cs.	Λ	l.	γ	t.
†	d.	○	ly.	κ	ty
Ϛ	e.	Δ	m.	⋈	u.
◊	é	◊	n.	⌒	ü.
⊗	f.	◊	ny	℥	v.
Λ	g.	◊	o.	⋈	z.
ƒ	gy	Ϛ	ö	Ψ	cs.
κ	h.	3	p.	κ	bd.
†	i.	ℒ	r.	κ	be.
				κ	bi.
				κ	bo.

42. ábra:
Bél Mátyás
ábécéje

Besztercebányán és Pozsonyban élt, tanított, lelkeskedett. Hatalmas gyűjtő és rendszerező szorgalommal, teremtő képzelőerővel megáldott tudós volt, aki műveiben Magyarország teljes földrajzi, történelmi és társadalmi képét akarta bemutatni. Ő indítja útjára az első tudományos ismeretterjesztő folyóiratot, NOVA POSONIENSA (Pozsonyi Újság) címmel 1721-ben. Írástörténeti kutatásai során találkozott a rovásírással, Kapossi Sámuelről, a rimaszombati születésű, későbbi Rimaszombatban és Gyulafehérváron is tanító református lelkészről kapott egy rovásírási ábécét. Ekkor tanulmányozni kezdte a rovásírást, majd felhívást küldött szét az országban, hogy összegyűjtse a lappangó rovásemlékeket, de kortársai válasza sem méltatták.

Ennek ellenére 1718-ban Bécsben kiadta a *De vetere literatura hunno-scythica exercitacio* (Kivonat a régi hun-szkíta irodalomból) című latin nyelven írt, 80 oldalas művét. Ebben bemutatja ábécéjét, a Miatyánkot rovásírással, mint írásmutatványt és Attila hun király pénzét. Ez már megnövelte az érdeklődők számát, ezen felbátorodva újra szorgalmazza a rovásemlékek felkutatását, tanulmányozását, kiadását, valamint, hogy a kolostorokban, várakban való gyűjtőmunkára külön társulat alakuljon, a foglalkoztatott tudósok pedig országos közkölségen díjazásban és jutalmazásban részesüljenek.

Bél Mátyás egészen a Bibliáig visszavezeti a rovásírás eredetét: „Jáfet, akitől a szkíták erednek, ugyancsak a fejébe véste fiának, Magógnak, ez pedig gyermekeinek hagyományozta, ebből következik, hogy utódaikra, a szkítákra és hunokra is tovább terjedt az írás ismeretének isteni adománya.”

Bél legfontosabb műve a *Notitia Hungariae novae historico-geographica*, melynek címe magyarul: Az újkori Magyarország földrajzi-történelmi ismertetése. Több külföldi tudós társaság (pl.: Berlin, Szentpétervár, London, Jéna, Olmütz) már életében a tagjai közé választotta. III. Károly magyar király többször is fogadta és nemesi rangra emelte, XII. Kelemen pápa pedig kitüntette.

43. ábra:
Kép a Magyar
nyelvemester-ből



Sőt, Bél Mátyás német nyelvterületen is igyekezett becsületünket helyreállítani, ezért 1729-ben megjelenteti a *Der Ungarische Sprachmeister, oder kurze Anweisung zu der edlen ungarischen Sprache* (Magyar nyelvemester, avagy rövid használati utasítás a nemes /előkelő/ magyar nyelvhez) c. könyvét, melyet Isten áldása kísért, mivel sok kiadást megért. A 13. kiadásban a magyar ábécét is bemutatja, alatta a következő mondattal:

*Wie glücklich ist ein deutscher Mann,
der unter Ungarn ungrisch kann.*

Szakács Gábor rimes fordításában:

*Mily boldog egy német
ki magyarok közt magyarul beszélhet.*

Véleményem szerint a Somogyi Antal hagyaték is Bél Mátyás felhívására összegyűlt emlékekből származik.

A Magyar Ritkaságok sorozatban 1984-ben megjelent egy válogatás Bél Mátyás munkáiból, *Hungáriából Magyarország felé* címmel. Szerencsére a szkíta-hun írásról is olvashatjuk benne, többek között a következőket (tömörítve): Közeli rokona Glosius János, a Kis-hont vármegyei Tiszolc lelkipásztora írta neki, hogy Balaskó Pál kálnói lakos minden egyes prédikációt „kis botokba metszett” s azok alapján még 10 év múlva is el tudta mondani, hogy ki mit prédikált. (Kálnó szintén Besztercebánya környéki település). Balaskó azt is meghagyta, hogy ha meghal, a botokat dobják utána a sírba, s vele együtt temessék el, „mert majd egyszer bizonyítékok lesznek, hogy meghallgatta Isten ígését.” Igen jelentős ez a feljegyzés, hiszen a rovásírást, tehát magát a közlésre szánt írást, gyakran csupán számrovássá kicsinyítik a hivatalos tudósok, s a krónikások feljegyzéseit is azzal söprik félre, hogy az ott említett rovások csupán pénz és állatok számontartására szolgáltak, kisebbitvén ezzel nemzetünk művelődéstörténeti értékeit.

Ugyancsak Bél Mátyás írja, hogy egy gyenge emlékezetű és felfogó képességű Túróc megyei juhász a Miatyánkot botra róva vitte magával a templomba s arról olvasta le.

Bél Mátyás szakirodalmi tájékozottságát mutatja, hogy ismeri kortársának, az ír Roderick O’Flahertynek munkáját, melyben azt írja, hogy a szkíta betűk megalkotója egy Fenisius, Fenius vagy Fenesius nevű szkíta volt, kinek nevében Bél a Fényes szót találja meg.

Feljegyzése egy ígéretes rovásemlékről, sajnos ennél nem tudunk meg többet:

„Valaki, nevét addig titokban tartom, míg be nem váltja szavát – ígért nekem egy igen régi iratot – oklevélnek hívják – amelyet ennek az ábécének betűivel róttak; ezzel van megerősítve a nemzetségének adott egyik donáció, de a rajta lévő s ráadásul újabb keletű latin feliraton kívül eddig senki nem tudta megfejteni, mert hiányzik hozzá a kulcs.”

Bél Mátyás Pozsonyban hunyt el. Megdöbbenő, hogy a sírja nincs meg, mert az evangélikus temető városrendezési terveknek esett áldozatul. Besztercebányán tudományegyetem viseli nevét.

Dezsericzki Ince (1702-1763) nyitrai kegyesrendi (piarista) szerzetes, 1753-ban megjelent *De initiis ac maioribus Hungarorum* c. latin nyelvű történeti munkájában bemutatta Bél Mátyás betűsorát és a Csíkszentmihályi feliratot. Leírja, hogy egy Benedek nevű székelyföldi rendtársától hallotta, hogy annak nagyapját még az iskolában tanították a „hun-scytha” betűk írására.

Zakariás János (1720-1772) Jezsuita szerzetes, hittérítő. Nagyszombatban született és Komáromban hunyt el. Peruban részt vett az indiánok kereszténységre térítésében. 1756 április 16-án levelet küldött Nagyszombatba, Bartakovics József nevű rendtársának. A levél a Magyar Tudományos Akadémián található.

44. ábra:
Zakariás
János
levele

delitator eos ad abdita glorum procul agnoscere vult.
Se recipere coegit: qđo aduendi probris regna eius, magis
licentia. Sempe aduendebant a drachylia homines p̄
kissimi, etiam in me hygridibz inhumaniores. Hic est illi
voluntate effek, s̄ nemis inuoluntate. Egek obis progre
4-t 00-+13D+4 23YA 1114, & alia etiam
YASST+4 raphane; 53D35, ne dei famam p̄
vend M+Y4, alios ad arcum tendendum neessit
+1111YTS 33+MAS3, arabis ab ALL333+30ADYT
XMS, et ad stipitem, quem ibi obtulerat 411111+45
ihnen q̄hiores redire debent. Vove facilius in cubos
iretural, praeferunt e suo coetu qui velle, et reliquo om̄i
in 4+55+0 34STK13 mentiretur. Non hunc iam refi
puit, utinam constanter. Si Curacore, ignotas; Vargafin
Belium, vel Obrokoefium consule. Huiusmodi Recorrellorum
vivendi modus cum idem fore sit, ac Paraguanifium, ad
hunc notum iam esse supponam, ei recipiendo non immeret.
Galina consilio facio. Notos omnes saluto. Vorum, ubi
et 42 Va heritius me impense commendo. In Hispaniis
Genova. 16. Aprilis. 1756.

42 Va Senus in Christo
Joan. Jacanus.

P. S.
De Rarles kijelent: Jo Koller Josephel, ugy mint neha nap
jan tanitanyal, s̄ enis, ugy mint Mestheremel Legiacban. An
danzagi. Nya addozalby emlekez meg roham. Kegel Lysto,
i. Cufum. Vargafin, magy katali. Eke, valami. Katali. Eke
Jandj, Kargafin, ill, Kargafin, a Vargafin, Kargafin a Vargafin
Egek unal, nem ismer, hanem Egek fozdnek. Tivandj, s̄
Kargafin. Kargafin, Kargafin, magy velle magy a Spanyolok. Egek

A levél érdekessége, hogy latinul és magyarul íródott, de rovásírással írt latin szavakat is tartalmaz, melyek arra utalnak, milyen kegyetlenül bánnak a spanyolok az indiánokkal.

Azt ajánlja Bartakovicsnak, hogy ha nem tudná elolvasni, forduljon Vargyashoz, Otrokocsihoz, Bélhez.

Mivel Otrokocsi 1718-ban, Bél 1749-ben, Vargyas 1751-ben elhunyt, tehát jóval a levél megírása előtt, ez azt jelenti, hogy nem a személyükhöz, hanem a műveikhez, az ezekben lévő, rovásírásról szóló ismeretekhez irányítja Zakariás János Bartakovicsot. Otrokocsi és Bél munkásságáról már írtam, de a levélből következik, hogy Vargyas Istvánnak is kellett lennie művének, feljegyzésének a rovásírásról. Ez sajnos jelenleg nincs meg, csak ez az utalás. Vargyas bár nem felvidéki, a Magyar Katolikus Lexikon szerint Nagyszombatban teológiát hallgatott, majd ugyanott latin-magyar tanár volt.

Bartakovics viszont felvidéki, a Nyitra megyei Szalakucon született. Nyitrán és Nagyszombatban tanult, Kassán a hittudományokat tanította.

Fáy Dávid (1721-1767) Jezsuita szerzetes, hittérítő. Fájon született, Abauj-Torna vármegyében. Nagyszombatban tanult, majd ugyanott tanított 1753-ig. Braziliában térített az indiánok között. *„Más jezsuitákhoz hasonlóan Fáy Dávid is kiváló nyelvtelenséggel volt megáldva, a portugál mellett megtanulta a bennszülött indián törzsek által beszélt nyelveket is”* – írja róla Rádiné Zsuzsa. Rovásírásos naplót vezetett az 1750-60-as évek braziliai eseményeiről.

A jezsuita rend felszámolása idején Pombal gróf, Portugália miniszterelnöke börtönbe vettette, a rovásírásos naplót is bűnjelként használták fel ellene. 46 éves korában hunyt el börtönben, Lisszabonban. Fehérné Walter Anna szerkesztő, rovásírás kutató igyekezett a napló nyomára jutni Portugáliában, de sikertelenül.

Cornides Dániel (1732-1787) Történész, egyetemi tanár, könyvtáros, rovásírás kutató Liptószentmiklóson született. Később Körömcányára költöztek, felsőbb iskoláit Losoncon és Pozsonyban végezte, ahol Bél Mátyás is tanította. Értekezést adott ki Anonymusról és a magyarok régi vallásáról. A pesti Királyi Egyetemen az oklevéltan és a címertan tanára. A világhálós életrajzokban elhallgatják rovásírásos tevékenységét, mintha az valami szégyellni való dolog lenne. Pedig Fischer Károly Antal így ír róla: *„Cornides Dániel fáradhatatlan szorgalmú és éles elméjű történetbúvárunk éveken át foglalkozott a hun-magyar írás kérdésével...”* Egy értekezést is készített: *De literatura hunno-scythica lucubratio...* címmel.

Sinai Kristóf kassai kegyes rendi szerzetes 1780-ban tanárának, Hájos István Gáspárnak rovásírás iránti érdeklődésére két személyre hivatkozott, kik felvilágosítják a továbbiakban. Egyikük **Blahó Vince** ferences szerzetes, a rend történetírója. A forrásokban nem találtam, hogy Blahó hol született, csak azt, hogy Kecskeméten, Kassán

és Nagyszombatban is működött. 1780-ban **Hájos István Gáspár**-nak küldött egy rovásírásos betűsört, amelyet az udvarhelyi convent jegyzőkönyvéből másolt.

Wallaszky Pál (1742-1824) irodalomtörténész, az első magyar irodalomtörténet megalkotója, evangélikus lelkipásztor. Bagyanban, a Besztercebánya környéki településen született, iskoláit Selmezbányán, Rimaszombatban, Pozsonyban végezte. Cornides Dániel köréhez tartozott.

A szintén Besztercebánya környéki Jolsván 35 évig volt evangélikus lelkész, de Cinkotán is prédikált. (Jelenleg Budapest XVI. kerületéhez tartozik.) 1785-ben Pozsonyban megjelent és 1808-ban Budán újra kiadott magyar irodalomtörténetében, mely csaknem 600 oldalas hatalmas munka, (*Conspectus Reipublicae Litterariae in Hungaria*) bőven értekezik a kereszténység előtti magyar irodalomról s a hun írásról, említve Komáromi Csipkés Györgyöt is. („*Georgio Tsépkés Komaromio*”) Sebestyén Gyula véleménye, hogy Wallaszkynak köszönhető, hogy a későbbi irodalomtörténetírók könyveikben szintén helyet szorítottak a hun-székely írás ügyének.

Simonchicz Ince kegyesrendi szerzetes 1750-ben született Rovne településen, Trencsén megyében. A település neve Roga hun király (Attila nagybátyja) névváltozataihoz tartozik. Simonchicz írta az első olyan magyarországi nyomtatott művet, amely a piarista rend múltjával foglalkozik. 1794-ben adta ki éremtani értekezését (*Dissertatio de numismatica Hungariae...*), melyben a rovásírásról szólván ezt írja: „Magamnak három ilyen betűsorom van, melyeket Kájoni János szent-ferenczrendi atya... jegyzett le...” Ezeket elküldte Révai Miklósnak, ki az *Elaborator grammatica Hungarica* c. művében ebből kettőt közreadott Bél Mátyás és a Gellei Imakönyv betűsorával együtt. 1807-ben hunyt el Máramarosszigeten.

Ógyallai Besse János (1765-1841) utazó, Kaukázus és Kelet-Ázsia kutató (aki előnevét felvidéki születési helyéről vette fel) utazásairól útijelentésnek küldött József nádornak. A Kaukázusból küldött 4. útijelentésben egy rovás ábécét is közöl, Hunno-Szkitiai Betűrend címmel. Ógyallai útleírásának magyar nyelvű kiadásából Jankovich Miklós műgyűjtő és történész az ábécét kihúzta. Szerencsére a francia kiadásban benne maradt.

Csodálkozhatunk-e ha kevés rovásemlékünk maradt fenn s napjainkban kell néhányunknak fáradságos munkával, méltatlan támadások, valamint a hivatalos tudomány képviselőinek laikusozása, diletánszozása közepette, hivatalos támogatás nélkül, összeszedgetnünk és összerakosgatnunk múltunk értékes darabkait. Majd miután ezt megtettük és saját kevéske nyugdíjunkból kiadtuk, bírálóink egy része hivatkozás nélkül, sajátjaként használja fel.

Rómer Flóris (1815-1889) Pozsonyban született. A magyar régészeti atyjának nevezik. Benedek rendi szerzetes, művészettörténész, régész, festőművész, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia tagja, nagyváradi nagyprépost. A Magyar Történelmi Társulat és a Felsőmagyarországi Múzeum Egylet alapító tagja. Baráti kapcsolatot ápol a csicsókeresztúri (Erdély) Torma családdal, biztatására indult el Torma Zsófia a régészeti pályán, s a világ legelső régésznője, az újkőkori tordosi műveltség felfedezője és feltárója lett.

Rómer Flóris Pozsonyban dolgozott bölcsészettudósként, itt jelennek meg első írásai, majd József főherceg nevelője lesz. Az 1848-49-es szabadságharcban közlegényből századossá emelkedik bátorságáért. Emiatt börtönbüntetést szenved, többek között nevének magyarosítása is vádpont. (Eredeti neve Rammer volt.) Ipolyi Arnold támogatta a tudományos akadémiai tagságát.

Rómer Flóris a Felsőszemerédi rovásemlék első megfejtője.

Ipolyi Arnold (1823-1886) Besztercebányai püspök, a M.T.A. igazgatóságának tagja, művészettörténész, művelődéstörténész, a magyar ősvallás kutatója.

Ipolykeszin született, nemesi családban, édesapja Stummer Ferenc főszolgabíró, édesanyja Liptószmrecsányi Szmrecsányi Arzénia. Iskoláit többek között Korponán, Selmecebányán, Nagyszombatban, Bécsben végezte. 1849-től Zohor (Pozsony vármegye) plébánosa. Pozsony vidékének műemléki felügyelője, ki a megyét beutazta és a műemlékeket rajzban rögzítette.

Mindmáig legmagyarabb mitológiánk szerzője, melyben a rovásírással is bőségesen foglalkozik. A rovás szót Roga hun királynak, Attila nagybátyjának nevével hozza kapcsolatba, kit még ma is kevesen ismernek az Attiláról oly sok mindent összeírók közül. *„Ős és kétségtelenül pogány korunk s vallásunkban keletkezett s gyakorlott írásnak tudata s nyoma maiglan fenn van: sőt valószínű, hogy az annak gyakorlata módját s fogalmát tökéletesen kifejező s a runa szóval szinte rokon hangzású rovás szóban, ezen ős írás hason régi s eredeti nevét is bírjuk, miután már hún emlékeinkből hason alakú Rua, Reuva, Rova tulajdonnevet is ismerünk.”* Ipolyinál ősi írásunkkal kapcsolatban a következő szavakat találjuk még: iraló, rovó, rovaló, rovásló, ravó, ró, rovni, rója, rovás, roval (hivatal).

Herman Ottó (1835-1914) A Tolnai Lexikon szerint Besztercebányán, Szinnyi József szerint Diósgyőrben (Borsod megyében), a Wikipédia szerint Breznóbányán született. Néprajzkutató, természettudós, régész, országgyűlési képviselő, rovásírás kutató. *„Legkiválóbb magyar természetbúvárunk s bár a magyar nyelvet csak hét éves korában sajátította el, az övénél tősgyökeresebb magyarsággal kevesen írtak. ... Nyelve olyan, mint a népies himzés, ragyogóan tar-*

ka, mégis összhangzatos, tele ismeretlen szépségekkel, melyet Herman Ottó mentett halódásnak induló szókincsünkéből" (Szülei nemetül beszéltek - Tolnai Lexikon, 1927).

A gimnázium után a bécsi Műegyetemre iratkozott be, azonban a magyarság üldöztetése miatt tanulmányait befejezni nem tudta. Hatalmas természetrajzi munkássága mellett (pl. ő állapította meg először a miskolci szakócák alapján, hogy Magyarországon is élt ősember), a rovásírással is foglalkozott. A számrovás területén átfogó, alapos helyszíni kutatást, gyűjtést utoljára Herman Ottó és Sebestyén Gyula végzett, hozzávetőlegesen 1900 és 1910 között. Jelentős tanulmánya: *Az ősszám és az ősbetű viszonya irodalmunkban* (Archaeologiai Értesítő, 1903)

Hódoly László (1838 vagy 1839 - 1899). Az Ung megyei Pálócon született. Középiskoláit Ungváron, Egerben és Rozsnyón végezte. 3 évig járt Bécsben „bölcseleti tanfolyamra”. A tanítói képesítő oklevelet Budapesten kapta meg 1863-ban, bölcselet, történelem és földrajz tantárgyakból. Tanított a besztecebányai Királyi Katolikus Főgimnáziumban, a selmecbányai Királyi Katolikus Gimnáziumban, a pozsonyi Főreáliskolában, majd igazgatónak nevezték ki az ungvári Királyi Katolikus Főgimnáziumba. Választott tagja volt a törvényhatósági bizottságnak és az Országos Tanár-Egyesületnek. Egy időben elnöke, haláláig választmányi tagja a Társas-Körnek, az Ung-Bereg megyei Tanári Körnek pedig elnöke volt. Irodalmi, földrajzi, történelemtudományi munkásságából számunkra legjelentősebb *A székely, vagy régi magyar írás eredete*, mely a Pozsonyi Főreáliskola Értesítőjében jelent meg. *Írástörténeti áttekintő magyar szempontból* c. könyvem hátsó borítóján olvasható tőle idézet. Halála után az ungvári gimnáziumban fekete márványtábla *„hirdette fényesen nevét”*. Hol lehet most ez a tábla, talán porrá törték...

Forrás: Az Ungvári Kir. Kath. Főgimnázium értesítője az 1899-1900-as évről. (Közli: Románecz Mihály)

https://archive.org/stream/azungvrikirlyika1900unse/azungvrikirlyika1900unse_djvu.txt

Fadrusz János (1858-1903) Nagy szobrászunk Pozsonyban született, lakatos inasként itt tűnt ki tehetségével, prágai katonáskodása és bécsi tanulmányútja kivételével itt élt 1896-ig, Budapestre költözését. Szülővárosának polgárai elismerték és támogatták indulását.

Életének, művészetének eseményeiről bőséges anyag van, azonban szinte semmi nincs rovásírással tevékenységéről. Pedig még a „rovás-írás” szót is ő terjesztette el a köztudatban, bár megalkotása barátjának, Tar Mihálynak köszönhető. 1902-ben a *Szilágy* és a *Magyar Szó* folyóiratokban olvashatjuk többek között a következő mondatait: *„A magyar rovás-írás, ősi kultúránk e vitás kérdése perdöntő*

fordulóra ért. Kitudódott, hogy a rovás-írás nem csak emlék – de való, eleven kincse a nemzetnek, hogy még máig is él a magyar nép között és hibátlanul fönn tartja eleink ősi kultúráját.” Az általa készített zilahi Tuhutum emlékművet rovásírással kőbe vésett hat táltos ének díszítette. Szintén 1902-ben tanulmányt jelentetett meg a Budapesti Hírlap-ban a magyar rovásírás, valamint az egyiptomi és az etruszk írás rokonságáról. Mindezekkel felkeltette a Tudományos Akadémia ellenszenvét, erről bővebben olvashatnak a szakirodalomban jelzett írásomban. Hatalmas veszteség a magyar és az egyiptomi művészetnek, valamint a rovásírás tudományának, hogy fiatalon, 45 éves korában elhunyt. Sírja a Kerepesi Temetőben van.

Dédnagyapám **Friedrich Szilveszter** Nagytapolcsányban és Mocsonok-on volt katolikus kántortanító az 1860-80-as években. Nagyapám **Friedrich Géza** (sz. 1871.) szintén kántortanító volt Mocsonok-on és Barskisfaludon. Édesapám elmondása szerint a rovásírást összevont osztályaikban tanították, majd elfoglaltságképpen a nagyobb gyerekek készítettek feladatokat a kisebbeknek. Én a rovásírást Édesapámtól tanultam, aki Barskisfaludon született, 1899-ben.

Ernyey József (1874-1945) a felvidéki rovás emlékek gyűjtésében úttörő munkát végzett. Néprajzkutató, nyelvész, történész, újságíró. Nevével először az Archaeologiai Értesítő 1913/468-469. oldalán találkoztam, ahol neki köszönhetően a hamisítványnak kikiáltott Túróci Fakönyv felülvizsgálatának szükségessége felvetődött.

A felvidéki Bélaudvarnokon született, mely a trianoni döntésig Nyitra vármegye Nyitrazsámbokrétai járásához tartozott. 1903-tól a Magyar Nemzeti Múzeum néprajzi osztályán gyakornok, 1910-től ór, 1923-tól az Országos Széchényi Könyvtár könyvtárosa, 1929-től az éremtár vezetője, 1934-től az Országos Természettudományi Múzeum igazgatója, 1935-től főigazgatója. 1937-ben nyugdíjba vonult. Igen jelentős rovásírás kutatói tevékenysége. Ernyey József életrajzi adatai: Magyar Életrajzi Lexikon: <http://mek.oszk.hu/00300/00355/html/index.html>

Érdemes lenne a Magyarországon élő, a magyarok által eltartott történészeknek a magyar múltat feltárni és nem a soha nem volt finnugor, mongol, kazak, kazár rokonságra érveket kitalálni. A magyar múlt feltárásához egyik forrásnak ajánlom Ernyey József: *Morvaország magyar urai* (Különlenyomat a Turul 1925. évi 39. kötetéből, továbbá: Budapest : Franklin Ny., 1926) című munkáját. 52 nevet sorol fel, akik magyar földbirtokosok 1601-ig. Majd még 27 magyar nemest sorol fel, a birtokaik megnevezése nélkül. A tudós felvidéki történészt talán azért hallgatják el, mert gyűjtéseivel a magyar rovás emlékek számát és jelentőségét növelte. Vagy azért, mert könyvéből megtudhatják, hogy Morvaországnak magyar urai is voltak.

És nem lehet őt dilettánsoszni, mert nagy tudású szakember volt. Ernyey József kézíratait az Országos Széchényi Könyvtár őrzi.

Madarassy László néprajzkutató írja a kiskunhalasi rovásírásos fapálcákról szóló tanulmányában azzal a tévhitel kapcsolatban - mely ma is él, méghozzá a hivatalos tudomány köreiből, hogy a rovásírás csak Székelyföldön volt használatos, ha máshol fordul elő, az hamisítvány. (A rovással való fenyegetésnek egy XIX. századi emléke, Kiskunhalasi rovásírásos fapálcák, 1928/8-10. old.): *„Szerencsére azonban a székely (magyar) rovásírás elterjedését és fennmaradását illetően vannak tudományosan megalapozott komoly ellenvélemények is. Ezek közül legnyomósabb az Ernyey Józsefé, aki a rovásírásnak a Felföldön való elterjedésére vonatkozólag számos érdekes adalékot hordott össze.”* Itt említi az 1588. évi határjárást, de Feller 18. sz.-ban élt belga jezsuita emlékeit és a következő, általam eddig nem közölt adalékot: A királyi bányabiztosok 1564-ben Besztercebányán vizsgálatot tartottak a következő ügyben: A Toledói (Toletti) Lovagrendbe tartozó Jörger Kristóf és fia az Óhegyen olvasztókemencéket építettek és az ott lakó altisztekkel valami nézeteltérésük támadt. Ismeretlen tettes a lovagok ajtajára faragott botot és kettős vesszőt akasztott ki. A tettes a 100 forint jutalom ellenére sem került elő, a lovagok pedig a sértést és megszegyenítést nem tudván elviselni, elköltöztek a vidékről. Bizonyára ki nem fizetett adósságot jelzett az elkövető a „kettős pálcával”, azaz páros rovással.

Ernyey Józsefet Bella Lajos pozsonyi születésű régész is megbecsülte. (Könyvében Ernyei-ként szerepel.) Ezt írja Az őskor embere és kultúrája c. Hillebrand Jenővel közösen írt könyvében: *„Megvan a fibula ősalakja! ... Ernyei József múzeumi őr meglátó szemének köszönhetjük, hogy végre valahára közölni tudjuk a fibula képét. Balkáni útjáról magával hozta a Sztarinár (Régész) valamennyi évfolyamát.”* (A múzeumi őr itt nem azt jelenti, hogy teremőr, hanem muzeológus.)

Fehér Mátyás Jenő (1913-1978) domonkos rendi szerzetes, hitoktató, történetíró. 1938-ban szentelték pappá, megbízták a rend magyarországi történetének megírásával. 1942-től a kassai püspökség könyvtárosa és levéltárosa. A kassai dóm kódex és ősnymontavány gyűjteményében felkeltette érdeklődését egy utalás, mely szerint 1852-ben a közeli Mislóka plébániájára került egy fontos iratgyűjtemény a domonkos rend történetéről, Collectio Dominicana címmel. Fehér megtalálta a rossz állapotban lévő kéziratot, melyet **Kassai Kódex**-nek nevezett el. Ez 1227-től kezdődően tartalmaz iratokat a magyar inkvizícióról. A kassai városházán őrizték, de csak Hoffmann Tamás domonkos szerzetes 1690-ben készített kivonatolásában maradt fenn. Fehér az 1945 február 11-i orosz megszállásig ennek másolásával foglalkozott, majd Budapestre menekítette a domonkos kolostor irattárába. Mivel a szovjet

megszállás idején távoznia kellett az országból, csak néhány másolat részletet tudott magával vinni, a többit barátai küldték utána hiányosan. Az eredeti a kommunizmus éve alatt a domonkos kolostor könyvtárából „elkallódott”. Fehér Mátyás Jenő, aki a történettudományok doktora volt, kutatásokat folytatott Ausztriában, Franciaországban, Bajországon, Spanyolországban, Törökországban, Rómában a Vatikánban és a Domonkos Történeti Intézetben, végül Argentínában telepedett le. Itt kezdte maradék másolataiból kiadni a Kassai Kódex inkvizíciós jegyzőkönyveit, melyeknek rovásírásos vonatkozásai is vannak.

A hivatalos tudomány hamisítást kiáltott. Bakay Kornél nagy tudású régészünk védte meg Fehér Mátyás Jenőt a hamisítás vádjától, az 1999-es kiadás előszavában. Fehér kilépett a rendből, feleségül vette a szintén kutató Walter Annát.

Fehérné Walter Anna 1915-ben született Kassán és 1992-ben hunyt el Buenos Airesben. A Kassai Kódex-nél említett Dr. Fehér Mátyás Jenő felesége. 1945-ben a kommunizmus elől a kivándorlást választotta és Európa több városa után végül Buenos Airesbe költözött. Itt a *Magyar Történelmi Szemle* társszerkesztője és az *Őskutató* c. folyóirat főszerkesztője volt. Két kötetes átfogó írástörténeti műve, amelyet hatalmas gyűjtőmunka előzött meg, *Az ékírástól a rovásírásig* címet viseli. 1975-ben adta ki Buenos Airesben, ahogyan ő írta: „*Számkivetésünk 30. Karácsonyán*”. A mű könyvritkaságnak számít, nagyon fontos lenne újból kiadni. Érdemes elzarándokolni az Országos Széchényi Könyvtárba, ahol helyben olvasható.

Tóth Kurucz Mária a felvidéki, Duna parti Izsán született 1922-ben. Író, költő, néprajzos, műfordító. Nagybátyja dr. Kurucz János történész, aki az Izsa hátárában lévő leányvári ásatásokat vezette. Mária Cleveland-ben él. Műveiben a magyarság ősi múltjának művelődéstörténeti értékeit és azok néprajzi kapcsolatait mutatja be, alaposan alátámasztva szakirodalommal. A magyarságot hozzám hasonlóan, Kárpát-medencei ősnépnek tartja. A rovásírást ismeri, műveiben szót ejt róla, a tordosi jeleket a magyar rovásírás elődjének tartja. Művei, többek között: *Aranyfonál*, az erdélyi arany útja (Cleveland, 1990), *Sorsfordító régmúlt* (USA, 1995), *Erdélyi festett edények* (Cleveland, 1996), *Feltámadó régmúlt* (Cleveland, 1997)

Tipary László (1927-2007) költő, helytörténész, rovásírás kutató, néprajzkutató, a Felsőszemerédi rovásemlék alapos leírója, ismertetője. Tagja volt a Palóc Társaságnak. Fontos műve: *Gyöngyszemek Palócországból – Felsőszemeréd és rovásírásos emlékei*. Versei megtalálhatók a Palóc Társaság kiadványaiban is.

A felsőszemerédi rovásírásos kereszt feliratának megfejtője.

Püspöki Nagy Péter (1944) történész, a történelemtudományok kandidátusa Pozsonypüspökiben született. Jelentős tanulmányai szólnak a rovásírásról, pl. a Magyar Nyelv c. folyóiratban megjelentek, vagy a Felsőszemerédi rovásemlékkel kapcsolatosak. A sokak által kétségbe vont avar rovásírásról írja: *„Ebben a környezetben találkoztunk a minket érdeklő avar rovásírással. Az ószláv nemzeti írás használatának jogosultságát védelmező szt. Cirill 867-ben ezt mondta Velencében: Mi sok népet ismerünk, akiknek írásuk van és Istent saját nyelvükön dicsérik. Mindenki tudja, hogy ezek az örmények, perzsák, abazgok, ibérek, szogdok, gótok, **avarok**, tyrsek, kazárok, arabok... és sokan mások.”* (Morva-Pannon legenda, XVI. 7-8) (1977/308)

Z. Urbán Aladár (1946, Felsőzellő) tanár, 1968-2008-ig tanított, az utolsó két évben iskolaigazgató volt. 1966 óta Csemadok tag, 31 évig az Ipolyvarbói Alapszervezet elnöke volt. A Felvidéki Rovásírás Versenyek szervezője. Közreműködésével valósult meg jónéhány felvidéki rovásírási helységnévtábla is. A Palóc Társaság elnökeként többek között Balassi Bálint, Madách Imre, Mikszáth Kálmán, Sajó Sándor, Badiny Jós Ferenc emléktáblájának állítását szervezte. Eddig 16 Örökség Népfőiskolai Tábor, 15 Palócföldi Pedagógusok Találkozóját valósított meg.

Felelős szerkesztője a Palóc Társaság negyedéves hírmondójának, a Jó Palócoknak, címadója és munkatársa volt a Kürtös c. közéleti havilapnak, rovatvezetője a lap megszűntéig az Itthon c. nemzeti kulturális folyóiratnak. Szerkesztette és részben írta a Palóc Társaság évkönyveit: *Itt élned kell, Csak a gyökér kitartson, Úton, Jó itt élni.*

Madách Imre és Wlassics Gyula díjas, Ipolyság díszpolgára, Szent Korona és Krúdy Gyula emlékérmes, a Magyar Kultúra Lovagja.

Szakács Gábor (1951) író, újságíró, a Forrai Sándor Rovásíró Kör vezetője a Felvidékre is kiterjesztette a versenyeket és szorgalmazta a rovásírás oktatását. 2010 októberében Tóth Klára tanárnő ötletéből előadókörúton vett részt és a következő iskolákban ismertette, oktatta a rovásírást: Pozsonypüspöki, Nagyfödémesi, Diószegi, Gútai (II. Rákóczi Ferenc és Corvin Mátyás), Marcelházai, Pogrányi, Gimesi, Nagycétényi Alapiskolákban. Révkomáromban a Marianum egyházi gimnáziumban, Gútán a Nagyboldogasszony Egyházi Gimnáziumban és a Magán Szakközépiskolában, Érsekújváron a Pázmány Péter Gimnáziumban, Dunaszerdahelyen a Magán Gimnáziumban.

2002-ben Füzék Erzsébet rozsnyói Csemadok vezető felkérésére szervezte meg a több évig sikeresen működő gombaszögi rovásírás tábor.

Felvidéki települések, ahonnan a versenyzők a Szakács Gábor által szervezett budapesti, Kárpát Medencei Rovásírás Versenyekre jöttek:

2000: Szimő (Nyitrai kerületben), 2001, 2002: Nagykapos, majd 2003-tól egyre több település kapcsolódott be: Páskaháza, Kürt, Vársárút, Zseliz, Fülek, Óvár, Alsóbodok, Ipolybalog, Révkomárom Dunaszerdahely, Csenke, Losonc, Ipolynyék, Ipolyság, Csallóköz, Galánta, Udvard, Csallóközcsütörtök, Párkány Gúta, Alistál, Révkomárom, Ipolyszakállas, Somorja, Felsőszeli, Alsószeli, Feled.

2006-tól Z. Urbán Aladár fogta össze a növekvő számú felvidéki versenyzőt, elődöntők voltak szükségesek. Itt tehát csak a budapesti döntőre bejutott gyermekek lakóhelye szerepel. Az elődöntősök lakóhelyei ennél nagyobb számúak, pl. Léváról is részt vett versenyző az elődöntőkön. A felvidéki versenyzők minden évben ott voltak az első helyezettek között.

Z. Urbán Aladár az *Úton – húsz éves a Palóc Társaság* c. könyvében írja: *„A magyar rovásírásra, mint ősi magyar kincsünkre Szakács Gábor egyik előadása hívta fel a figyelmünket ... Szakács Gábor biztatására fogtunk bele 2005-ben a rovásírás felvidéki népszerűsítésébe, újratanulásával lehetőséget teremtve országos verseny formájában. Már első rovásversenyünkre több mint ötven alap- és középiskolás tanuló jelentkezett.”*

Szakács Gábor Felvidékkel kapcsolatos írásai többek között a Magyar Demokratában, az Arany Tarsolyban jelentek meg. Honlapunkon ezekből több jelenleg is olvasható az *Élő rovás* és a *Kitekintő* rovatokban.

Dobó István nyomában (Magyar Demokrata, 2007/45)

Dobó István újrateremtése (Magyar Demokrata, 2008/27)

A palócok küldetése (Arany Tarsoly, 2009 március)

Esterházy János tisztelete (Arany Tarsoly, 2009/nov.-dec.)

A felvidékiek küzdelme (www.rovasirasforrai.hu, 2010)

A Pozsonyi Csata hiányos emlékei (Magyar Demokrata, 2012/12)

Pozsonyi kettős (Magyar Demokrata, 2012/37)

Ragaszkodni a magyarsághoz (Magyar Demokrata, 2015. aug. 19.)

Galánta a nyelvhátáron (Magyar Demokrata, 2017. dec. 13.)

2015-ben készített beszélgetést az ipolysági Honti Múzeum igazgatójával, Mgr. Pálincás Tiborral és Mgr. Novák Margarétával, a lévai Barsi Múzeum történész-régész-muzeológus munkatársával a Magyar Demokrata hetilap részére (33. szám, 2015. aug. 19.). Többek között megtudtuk, hogy a rovásírásos szobrokat is készítő (pl. Bethlen Gábor, Esterházy János), nagy tehetségű Oláh Szilveszter által alkotott Sajó Sándor szobor áll Ipolyságon a katolikus templom előtt.

Továbbá, hogy Botka Tivadar jogtörténész, aki 1866-ban megtekintette és leírta a körmöcbányai rovásírásos köveket, felkerült a lévai Reviczky Ház emlékfalára, a híres és méltó magyar szülöttek közé.

Szakács Gábor az első magyarországi rovásírásos településtáblát 2007-ben avatta Kunszentmiklóson és szorgalmazta ezek ünnepélyes egybekötött állítását a Felvidéken is. A hagyományőrző, faragott táblák Ipolybalog, Ipolynyék, Nagycsalomja, Ipolyság, Udvard településeken – Z. Urbán Aladár és a helyi vezetők szervezési segítségével, 2009-2010-ben valósultak meg.

Szabó Frigyes (1957) a mátyusföldi Deáki község Művelődési Házának volt igazgatója, 2009-ben alapította fiaival együtt a Terra Hírújságot. A havilap állandó főszerkesztője. Ma már 32 településen olvassák, közel négyezer előfizetője van. A Csemadok, az MKP, a községi önkormányzatok, szervezetek, intézmények, művészeti csoportok tevékenységét, híreit ebből ismerik meg az ott lakók. Az egyetlen mátyusföldi magyar nyelvű regionális folyóirat tartalmának sokszínűségét a településeken élők beszámolóí biztosítják: tanárok, szervezetek, művészi csoportok irányítói, lelkészek, intézmények vezetői, polgármesterek tudósítanak, mondják el véleményüket, de állandó orvosi, jogi, helytörténeti és rovásírás rovata is van. A szép, színes papír újság számítógépes elérhetősége: <http://www.terrahirusag.sk>

Patassy Sándor (1965) dunaszerdahelyi tanár, grafikus, honlap-szerkesztő, rovásírás-oktató. A rovásírást a kétezres évek derekától kezdve használja munkáiban, a közterületeken is megjelenítve a rovást térkövekből kirakott feliraton, cégtáblákon, étlapokon, díszítéseken, autófeliratokon, plakátokon, óriásplakátokon, egyéb nyomdai termékeken, emléktáblákon, stb. 2008-ban készítette el egy dunaszerdahelyi magyar étterem rovásírásos honlapját, mely a flash betűbeágyazásos módszerét használva jelenítette meg a rovás-jelkészletet. 2012-től foglalkozik a rovásírás oktatásával, tanítványai rendszeres résztvevői a felvidéki vetélkedőknek. Fenntartója, egyik alapítója és szerkesztője a 2016-ban indult Felvidéki Rovók honlapnak, mely a www.felvidekirovok.hu, ill. a www.felvidekirovok.sk hivatkozásokon érhető el.

Tarics Péter (1966) író, újságíró, Forrai Sándor tisztelője és követője. Az első felvidéki rovásírás kiállítást 1997-ben ő hozta létre Révkomáromban. 2014-ben szintén Révkomáromban és több más helyszínen a kiállítás felújított, kiegészített változatát mutatta be. Tankönyve: *A magyar rovásírás és annak elsajátítási módja* 1998-ban jelent meg a Püski Kiadónál. Könyvei többek között: *Kisebbsé-*

gi vallomástöredékek (1992) *Magyarként a Felvidéken 1918-1993* (1994), *Magyar ezredforduló* (2005), *Egy nép kiáltott... 1956 és a megtorlás* (2008), *Aki Európából (is) látta Magyarországot* (Széchenyi Istvánról) 2010, *Köszönöm a beszélgetést – 36 válogatott interjú* (2012), *(I)gazság és lehetőség között* (Latinovits Zoltánról, 2013), továbbá cikkek és zenei kiadványok, mert tehetséges zongorista is.

Salgó Gabriella (1984) érsekújvári tanárnő, sikeres versenyzőket felkészítő rovásírás oktató. A Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem végzős hallgatójaként a legelső szakdolgozatot ő készítette a rovásírásról: *Rovásírás a szabadidős tevékenységben* címmel. Forrai Sándor rovásírás kiállítását több helyszínen (Udvard, Naszvad, Szímő, Nyitra...) bemutatta. Ötletes játékot tervezett fakockákból nemzeti írásunk gyakorlására.

Csemadok: A szervezet 1949 március 5-én alakult Pozsonyban, Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kultúregyesülete néven. 1993-ban felvették a Szlovákiai Magyar Társadalmi és Közművelődési Szövetség nevet. Taglétszámuk kb. 50.000 fő. Elnök: Bárdos Gyula. A kiadványt támogató udvardi alapszervezet elnöke: Salgó Tibor mérnök.

Idézet működési tervzetükből: *A Csemadok „kiemelt feladatként kezeli a szlovákiai magyarok önazonosságának megtartását és fejlesztését, nemzeti kultúrájának, hagyományainak és anyanyelvének megőrzését és ápolását, különös tekintettel az anyanyelvű oktatás biztosítására az óvodáktól az egyetemig.”*

Rákóczi Szövetség: 1989-ben alakult. 360 helyi szervezete működik a Kárpát-medencében. Több mint 180 Kárpát-medencei középiskolában működnek ifjúsági szervezetei, taglétszáma meghaladja a 18 ezret. Elnök: Halzl József. A Szövetség céljai honlapjuk alapján: *„A Kárpát-medencei magyarság sokoldalú támogatása hosszú távú megmaradásáért folytatott küzdelmében, valamint II. Rákóczi Ferenc Nagyságos Fejedelem szellemi örökségének népszerűsítése. Az anyagi segítségnyújtás mellett kiemelkedően fontos a szomszédos országokban kisebbségben élő magyarság oktatásügyének, kultúrájának támogatása, valamint a Kárpát-medencei magyarság összetartozás-tudatának erősítése.”*

Reviczky Társulás: A felvidéki magyar műveltség megőrzésében nagy szerepe van az 1997-ben alapított lévai Reviczky Társulásnak, különösen ezen belül a Léva és vidéke Helytörténeti Szakosztálynak. Értékes és nagy kutatómunkát igénylő, ezidáig 77 előadást megélt történelmi előadássorozattal, valamint kiadványaikkal gazdagítják, őrzik múltunkat, ilyenek többek között: *Hol sírjaink domborulnak*

(2009), Sándor Károly: *A lévai céhek történetéből* (2011), Müller Péter: *A lévai irgalmas nővérek intézetének története* (2012) című kiadványok. A Reviczky Társulás elnöke Wirth Jenő mérnök, a társuláson belül a Léva és vidéke Helytörténeti Szakosztály vezetője és a helytörténeti előadássorozat gondnoka Müller Péter mérnök.

Előadóik között gyakran szerepel Novák Margaréta régész-történész, a lévai Barsi Múzeum köztisztelőben álló munkatársa, kinek testvére, Csicsay Sarolta tanárnő jól felkészített tanulókat hozott a Párkányi Gimnáziumból a budapesti rovásírás versenyekre.

Felvidéki vármegyék

A 19. század végén kiadott nagy leíró munka, *Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képen* a következő 21 vármegyét sorolta a Felvidékhez a Wikipédia szerint:

Pozsony vármegye,	székhelye Pozsony
Nyitra vármegye,	székhelye Nyitra
Bars vármegye,	székhelye Aranyosmarót
Hont vármegye,	székhelye Ipolyság
Nógrád vármegye,	székhelye Balassagyarmat
Borsod vármegye,	székhelye Miskolc
Zemplén vármegye,	székhelye Sátoraljaújhely
Abaúj-Torna vármegye,	székhelye Kassa
Sáros vármegye,	székhelye Eperjes
Gömör-Kishont vármegye,	székhelye Rimaszombat
Szepes vármegye,	székhelye Lőcse
Zólyom vármegye,	székhelye Besztercebánya
Liptó vármegye,	székhelye Liptószentmiklós
Árva vármegye,	székhelye Alsókubin
Turóc vármegye,	székhelye Turócszentmárton
Trencsén vármegye,	székhelye Trencsén
Szabolcs vármegye,	székhelye Nyíregyháza
Bereg vármegye,	székhelye Beregszász
Ung vármegye,	székhelye Ungvár
Ugocsa vármegye,	székhelye Nagyszőlős
Máramaros vármegye,	székhelye Máramarossziget

Kiegészítés a Körmöcbányai Felirat-hoz (19. oldalhoz)

Salgó Gabriellától kaptam két Felvidéken megjelent írást is a feliratokról. Az egyik a mellékelt elérhetőségen egy ideig olvasható volt, jelenleg nem található. <http://www.felvidek.ma/kapcsolat/tajolo/turistakalauz/19821>. A Körmöcbányát ismertető Turistakalauz szerint a Botka Tivadar által is említett Kricskó Pál (1841-1902) tanító vésette egy cipésszel a kövekre a jeleket. Szerintem, ha valaki ilyesmire adja a fejét, az nem avat be másokat, hanem maga végzi el titokban a munkát.

A másik egy szlovák nyelvű cikk volt a Vitalita nevű színes újságból, 2014 tájáról. Salgó Gabriella fordításából megtudjuk, hogy morva kutató is foglalkozott a megfejtéssel. Olvasható, hogy a közelben néhány egyéb feliratos kőtörmelék is volt, ezek a Túrócszentmártoni Néprajzi Múzeumban találhatók. 2014-ben Szakács Gáborral és barátainkkal alaposan végignéztük a múzeumot, rovásfeliratokat keresve a tárgyakon, de sem kövön, sem egyéb kiállítási anyagon rovás jellegű betűket nem találtunk.

Fontos lenne, hogy felvidéki kutató, aki el tudja olvasni a szlovák nyelvű írásokat is, tisztázza végre a zavaros történetet. 2014 óta erősödött az a meggyőződése, hogy a magyar rovásírás betűi láthatók a nagyobbik kövön, némileg átvésve. Megfejtésbe még időhiány miatt nem kezdtem bele. A sziklafal, a kő mindenesetre gyönyörű, bár sajnos eddig csak a világhálón lévő képeket volt alkalmam megtekinteni.

Ismét Weit Goliel-ről (48. oldalhoz)

Az Ethnographia 1917-es évfolyamában a 141. oldalon találunk adatot S.Gy. tollából, aki Sebestyén Gyula. Egy 1825-ben megjelent bécsi kiadványban közlik Weit Goliel egy művének tartalmát. Nevét itt Goibel-ként írják. A kéziratban lévő mű Ferdinánd király 1551 és 1553 közötti erdélyi háborújáról szól. A bécsi Udvari Könyvtárban két másolata van, egyikén a Veit Gailel „von Pressburg” (Pozsony), másikon a Vitus Gailel név áll. Az alapos Sebestyén Gyula egy munkatársát kérte meg, hogy írja ki a kéziratból a rovásírással vonatkozó szövegrészt, mely régies németességgel a következő a székelyekre vonatkozóan: *„Ir sprach vnnd Claider fueren sy gannz wie die Hungern, mit Irer Schrifften prauchen sy etlich khurcz Caracteres, vnndter*

welchen etlich ein gannz wort oder Sentenz bedeitten, vnd zaichnens merer thail nur auf holcz oder Rabisch.” S. Gy.

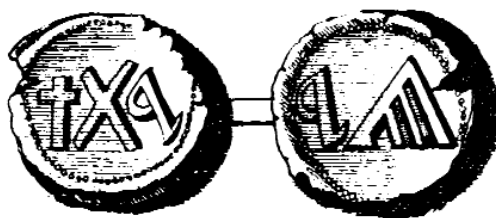
Magyarul: Nyelvük és ruhájuk egészen olyan, mint a magyaroké, saját írással dicsekedhetnek, melynek néhány rövid karaktere egész szót, vagy mondatot jelent és többnyire fára vagy rovásbotra jegyzik fel. (ford: F.K.)

A „Rabisch” jelent adórovásbotot is, de naptár szerűen, emlékeztetőnek, események, kiadások, bevételek feljegyzésére is használják.

Bél Mátyás sírja (54. oldalhoz)

Az előző, 2014-ben megjelent könyvemben azon háborogtam, hogy Bél Mátyás sírja nincs már meg, mert az evangélikus temető Pozsonyban városrendezési terveknek esett áldozatul. 2015 aug. 20-án a Pozsony közeli Somorján tartottunk előadást a felvidéki rovás- emlékekről Szakács Gáborral. A hallgatóságból dr. Szamák Mihály biológus-genetikus elmondta, hogy megtalálták Bél Mátyás sírkövét, helyreállították és Pozsonyban, az Óvárosháza melletti Apponyi palota bejáratában található, jobb oldalon. Ez az épület napjainkban Szőlészeti és Borászati Múzeum. Köszönöm a jó hírt és a pontos adatokat.

45. ábra
Attila hun király pénze
Bél Mátyás könyvéből



Örtel (Oertel, Oertelius) János Gottfried

Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái c. művéből megtudjuk, hogy Oertelius János Godofréd (Örtel János Gottfried, 1690-1757) evangélikus lelkész, teológus, nyelvész volt. Édesapja Körmöcbányán városi tanácsosi tisztséget viselt. Wittenbergben járt egyetemre, majd 1720-tól a Gömör megyei Osgyánban lelkészkedik. Később Besztercebányán és Sopronban német nyelven folytatja papi munkáját. A magyar nyelvet a keleti és nyugati indogermán nyelvekkel vetette össze, többek között az 1746-ban Regensburgban latin nyelven megjelent munkájában. Sopronban hunyt el.

Fischer Károly Antal 1889-ben megjelent könyvében Örtel János Gottfried műveit elemezve írja, hogy a hun-magyar írás tekintetében teljesen Bél Mátyás nyomdokain halad, viszont nyelvészeti elemzéseit „gyarlóságokkal teljes erőltetésekkel és szójátékokkal hasonlítja és egyezteti.” (2005/46.)

A, a.	∞	O, o.	⊙
B, b.	×	Ö, ö.	⊙
Cz, cz.	J	P, p.	⊙
Cs, cs.	И	R, r.	⊙
D, d.	Т	S, s.	⊙
E, e.	Э	Sz, sz.	⊙
E', e'.	б	T, t.	⊙
F, f.	⊙	Ty, ty.	⊙
G, g.	Λ	U, ü.	⊙
Gy, gy.	⊙	U, u.	⊙
H, h.	×	Ü, ü.	⊙
I, i.	†	Z, z.	⊙
J, j.	⊙	Cz, cz.	⊙
K, k med.	⊙		
Kjinal.	N	Ba, ba.	⊙
L, l.	⊙	Be, be.	⊙
Ly, ty.	⊙	Bi, bi.	⊙
M, m.	⊙	Bo, bo.	⊙
N, n.	⊙		
Ny, ny.	⊙		

46. ábra
Örtel betűsora
Sebestyén Gyula
könyvéből

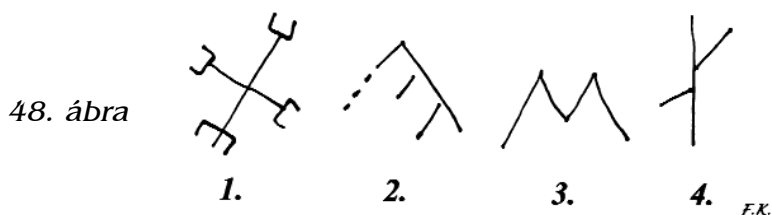
Ezen kívül Fischer bemutatja az Örtel által közölt Attila ábécét, bár úgy véli, hogy az a hun-magyar írással nem hozható kapcsolatba. A hangértékek valóban nem, de ha a karikákat levesszük, alakilag több hasonlóságot találunk.

n	m	l	k	i	h	g	gy	f	e	d	cz	b	a
∞	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙
z	y	x	ü	u	t	s	r	q	p	o			
∞	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙

47. ábra
Attila hun király ábécéje
Örtel szerint

Rovásjelek a Zólyomi Várban

2014-ben, már a könyv első kiadása után, barátainkkal a Felvidéken kerestünk rovás emlékeket. A Zólyomi Várban Kiss Béla (Kistarcsa) a kőkapuzaton egy érdekes, nemzetségjelnek vagy össze-rovásnak tűnő jelet vett észre, mélyen bevésve. 22 cm. a magassága. 48. ábra, 1. rajz



Ugyanitt Szakács Gábor egy rovás **L** vagy **P** betűt fedezett fel, 2. rajz. Jómagam egy rovás **V**-t, amely azonban egyedül áll, nincs mellette más rovásjel, így sajnos lehet latin **M** is, 3. rajz. A bejárat belső részén szintén egy összerovást vettem észre, mely talán **T-R** lenne, de befejezetlennek tűnik, 4. rajz. A kőkapun igen sok különböző méretű karcolat van, melyek között még több rovásbetű is lehet. Fényképeim vannak a várból, de fekete-fehérben nem sok látszana a betűkből.

Bizonytalan rovásjel az ipolysági Honti Múzeumban

2015 tavaszán Pálincás Tibor múzeum igazgató mutatott egy lúgozókád belsejében érdekes jelet. 49. ábra.



Nem lehetett pontosan megállapítani, hogy egy régebbi faanyagot használtak fel és azon volt a jel, vagy a kád használatával kapcsolatos. Mérete 30 centiméter. **I**, **B**, **J** összerovásként is felfogható. Az Egri Múzeum 1987-es évkönyvében (Agria 23) igen alapos leírást lehet olvasni Varga Mariannától a lúgozókád használatáról, címe: *Vá-szonruhák tisztítása az Ipoly mentén.*

Rovásírással is foglalkozó felvidéki, vagy munkásságuk okán a Felvidékhez is kapcsolható személyiségek nevei össze-sítve a 48-69. oldalról

Oláh Miklós (48), Veit Goliel (48, 68), Thelegdi János (48), Szenczi Molnár Albert (49), Komáromi Csipkés György (49), Száki Ferenc (50), Tsétsi (Csécsi) János (50), Otrokocsi Fóris Ferenc (50), Kapossi Sámuel (51), Bél Mátyás (51, 69), Dezsericzki Ince (55), Zakariás János (55), Fáy Dávid (56), Cornides Dániel (56), Sinai Kristóf (56), Wallaszky Pál (57), Simonchicz Ince (57), Ógyallai Besse János (57), Rómer Flóris (58), Ipolyi Arnold (58), Herman Ottó (58), Hód-oly László (59), Fadrusz János (59), Friedrich Szilveszter (60), Friedrich Géza (60), Ernyey József (60), Fehér Mátyás Jenő (61), Fehérné Walter Anna (62), Tóth Kurucz Mária (62), Tipary László (62), Püspöki Nagy Péter (63), Z. Urbán Aladár (63), Szakács Gábor (63), Szabó Frigyes (65), Patassy Sándor (65), Tarics Péter (65), Salgó Gabriella (66), Örtel János Gottfried (69).

Összegzés

Láthatjuk tehát, hogy a magyar rovásírás a Felvidéken is általá-nosan ismert volt, ahogyan mondani szoktam: a juhászgyerekektől a fejedelmekig mindenki használta a Kárpát-medencében. Külön tanulmányt érdemelne az a nagyszerűen működő kapcsolatrend-szer, melyben a tudós katolikusok, evangélikusok, reformátusok lelkesen gyűjtötték, kutatták továbbadták, mentették nemzeti írá-sunkat.

Különösen fontos, hogy már Thelegdi János 1598-ban megje-lent rovásírás tankönyve, a *Rudimenta, Priscæ hunnorum lin-guae...* előtt tíz évvel általános használatra utal a nyitrai határvíta esete 1588-ból, mely jól bizonyított, így nem lehet „csak” számro-vásnak nevezni, sem a „hamisítványok és tévedések” szemétkosa-rába dobni. Célom volt Erdély, Székelyföld rovás emlékei mellé fel-sorakoztatni a Felvidékieket is, ezzel a Kárpát-medence művelő-déstörténeti egységének bizonyítása, mely egység minden történel-mi csapás és szétszakítottság ellenére kimutatható. Bár a munka fáradságos és aprólékos, de ajánlom a fiatalabb rovásíró nemze-déknek Kárpátalja, Délvidék, Órvidék rovás emlékeinek összegyűj-tését és közreadását, mert nagyon fontos nemzetünk egysége szempontjából.

Ipolyi Arnold írta 1854-ben:

„Majd csak akkor fogjuk ezen emlékeinket is megkívánni, ha majd nem lesznek. A végső percz azonban, melyben valamit tenni kellene értök, ha nem akarjuk, hogy végleg elpusztuljanak, már itt volna... Mert azon nemzet, mely emlékeit veszni hagyja, azzal saját síremlékét készíti.”

Szakirodalom

A lévai vár (Múzeumi füzet – a lévai Barsi Múzeum kiadványa. Fordította: Novák Margaréta)

A Magyar Kultúra és Duna Mente Múzeuma 2006 évi értesítője
(Szerk: Fehér Csaba, Komárom, NEC ARTE Kft. 2007)

A rovásírás él-e a magyar nép között? (A Magyar Tudományos Akadémia jelentése, 1903)

Ballagi Mór: A magyar nyelv teljes szótára (Pest, 1867, újranyomás: Nap Kiadó, 1998)

Bél Mátyás: De vetere literatura hunno-scythica exercitatio (Lipcse, 1718)

Bél Mátyás: Hungáriából Magyarország felé (Részletek műveiből, Szépirodalmi Kiadó, 1984)

Boeckh Hugó: A Pozsony környékén előforduló állítólagos megalithikus emlékekről (Archaeologiai Értesítő, 1895/385)

Botka Tivadar: Sziklafelirat a körmöczbányai erdőségben (A Magyar Történelmi Társulat Közlönye, 1868 május)

Czuczor Gergely – Fogarasi János: A magyar nyelv szótára (1862)

Csallány Dezső: Rovásírásos emlékek a Kárpát-medencében (A Nyíregyházi Jósza András Múzeum Évkönyve, 1972)

Csáky Károly: Felsőszemeréd A rovásírásos emlékhely (Honismeret kis-könyvtár, 1998)

Debreczeni Miklós: Az ősmagyar írás néhány hazai s oroszországi emléke (Patria Irodalmi Vállalat és Nyomdai Részvénytársaság, 1914)

Ernyey József: A rovásírás hivatalos alkalmazása 1588-ban (Kivonat-
Archaeologiai Értesítő (1913/468)

Ernyey József: Morvaország magyar urai (Különlenyomat a Turul 1925. évi 39. kötetéből)

Fehér Mátyás Jenő: Középkori magyar inkvizíció (A Kassai Kódexről)
Reprint, Gede Testvérek, 1999.

Fehér Mátyás Jenő: Besenyő őstörténet (Magyar Ház, 2004)

Fehérné Walter Anna: Az ékirástól a rovásírásig, I. II. (Buenos Aires, 1975)

Ferenczi Géza: Székely rovásírásos emlékek (Székelyudvarhely, 1997)

Fischer Károly Antal: A hún-magyar írás és annak fennmaradt emlékei (1889, Hun-idea Kiadó, 2005)*

*Fischer könyvének létezik egy 1992-es hasonmás kiadása is a Hét-ágú Síp Alapítvány által.

Fodor Ferenc: A magyar rovásírás emlékei (Kézirat, 1982)

Forrai Sándor: Kúskarácsontól Sülvester estig (Múzsák Kiadó, 1985)

Forrai Sándor: Az ősi magyar rovásírás az ókortól napjainkig (Antológia Kiadó, 1994)

Friedrich Klára: A lévai vár rovásírásos alaprajza (Dobogó-történelmi folyóirat, 2004/7)

Friedrich Klára: Hamisítvány-e a Túróci fakönyv? (In: Friedrich K.-Szakács G: Kőbe vésték, fába rótták-2005)

Friedrich Klára: Fadruszról: A rovásírás szó védelmében (In: Friedrich-Szakács: Tászok-tetőtől a bosnyák piramisokig, 2007/91)

Friedrich Klára: Komáromi lándzsavég (Magyar Kultúra és Duna Mente Múzeuma „Tárgyak, történetek, emberek” sorozatában, 2007)

Friedrich Klára: Rovásírásunk továbbélése mesterjegyes címereken (In: Friedrich – Szakács: Tászok-tetőtől a bosnyák piramisokig, 2007)

Friedrich Klára: Mesterjegyek, nemzetségjelek, tulajdonjegyek, billogok (In: Megfejtések könyve I, 2013)

Herman Ottó: Az összám és az ősbetű viszonya irodalmunkban (Archaeologiai Értesítő, 1903)

Heves Ferenc: Tanulmányok és vita egy szlovákiai rovásemlékről (Magyar Nemzet, 1973/6/2)

Hoppál – Jankovich – Nagy – Szemadam: Jelképtár (Helikon Kiadó, 2004)

Hódoly László: A székely vagy régi magyar írás eredete (Pozsony, 1884)

Ipolyi Arnold: Magyar Mythológia (Pest, 1854)

Kovárczy István: A Beél Mátyás Vinland térkép (in: Zürichi Magyar Történelmi Egyesület kiadványa, 1993)

Mandics György: Róvott múltunk I, II, III. (Arad. 2010-2011)

Mandics György: Somogyi Antal rovásírásos gyűjteménye, I. kötet (Magánkiadás, 2012)

Püspöki Nagy Péter: A felsőszemerédi rovásemlék (Magyar Nyelv, 1971/I.)

Püspöki Nagy Péter: A magyar rovásírás eredetéről (Magyar Nyelv, 1977/3.)

Sebestyén Gyula: Rovás és rovásírás (1909, Tinta Kiadó, 2002)

Sebestyén Gyula: A magyar rovásírás hiteles emlékei (M.T.A. 1915)

Somogyi Mátyás (Prága): Püspöki Nagy Péter újabb rovásemlék felfedezése (Magyar Nemzet, 1971/7/2)

Szakács Gábor: Tájékoztató füzetek a Kárpát-medencei Rovásírás Versenyek-ről (2000-2010)

Szelp Szabolcs: A Nikolsburgi ábécé szerzősége és keletkezési ideje (Magyar Nyelv 2011/4. szám, 407-428. old.)

Szondi Miklós: Történelmünkhöz bővebben magyarul (Solt, 2012)

Tarics Péter: A magyar rovásírás és annak elsajátítási módja (Püski Kiadó, 1998)

Tipary László: Gyöngyszemek Palóccországból – Felsőszemeréd és rovás-írási emlékei (Madách-Posonium, 1995)

Thuróczy János: A magyarok krónikája (1486, Magyar Helikon, 1978)

Tocik, Anton: Kostené a parohové nástroje (Castrum Novum II. 59.)

Tóth Béla: Magyar ritkaságok (1899, Újranyomás: Anno kiadó, évszám nélkül)

Tóth Kurucz Mária: Aranyfonál (Cleveland, 1990)

Vékony Gábor: A székely írás emlékei, kapcsolatai, története (Nap Kiadó, 2004)

Z. Urbán Aladár szerkesztésében: Csak a gyökér kitartson (Palóc Társaság, 2003)

Z. Urbán Aladár szerkesztésében: Úton (Palóc Társaság, 2009)

Lexikonok, Világháló, Wikipédia

Honlapunk: <http://www.rovasirasforrai.hu>

Az ábrák forrásai:

Bél Mátyás, Botka Tivadar, Csallány Dezső, Csáky Károly, Fehérné Walter Anna, Ferenczi Géza, Fischer Károly Antal, Forrai Sándor, Friedrich Klára, Herman Ottó, Hoppál-Jankovich-Nagy-Szemadam, Huszka József, Mandics György, Püspöki Nagy Péter, Sebestyén Gyula, Tipary László szakirodalomban jelzett műveiből, továbbá Tocik, Anton: Castrum Novum II. 59, 111. old. és Pálincás Tibor.

A 4, 13, 16, 17, 34. ábra fénykép eredetijéből Barta József készített rajzot a jól láthatóság érdekében.

Rovásírás olvasógyakorlat

Fadrusz János (1902)

ΛϞΥΤΜ 3 0)ϞΗΜΥΛΜ0 τΛϞ ΛϞΗΤ-ΛϞΜΟΗ ΗϞϞϞ Ϟ
Ϟ ϞϞϞ ϞΥϞτϞτϞΥτϞ .ΥΗϞ ϞΗϞΛΜτΗϞϞ ϞΥϞτΗϞ 3ΛϞτΗϞϞ
3ΗϞτϞ ϞΜ3Λ3 ϞΛϞΜ 3τ – 0)ΛϞ3 0ϞΗ Ϟ3) ΛϞΗΤ-ΛϞΜΟΗ
ΥΥΚϞΚϞ ϞϞ ΗϞϞϞ Ϟ ΛϞ Λτ ΛτϞϞ ΛϞϞ ϞϞϞ ϞϞΥ3ϞϞϞ Ϟ
“.ΥϞΥΗΜΥΛΜ0 τΛϞ 0)τ3Λ3 ϞΥΥΗϞΥϞΚϞ ΛϞϞϞΛϞΥΧτϞ ΛϞ

(ΠΧΙΙΙΙV*) ΛϞϞϞτ ϞϞΗτϞϞ

Reviczky Gyula (1855-1889): Jelszó

9ΛΔ# †0†††M3H
(IIIVXXXVXIIIV*-VVXIIIV*)

21Δ31

Λ30 3HD3ΛH3M Λ30 9H90)Δ8
!†910† 008H9#98
Λ3 03Y3883Λ3M 98 Y†89
.†09Y19Λ98Λ3 H90

0900110 Λ† 3†† ΛH0# 9
:Y019)Λ08 98 HX #M
0980H X98 YΛ9M000 9HX98 Y†8
!00Y9H0ΛΛ0† !Y98 Λ30

ΛYH30 83) Λ38 ,Y0X Y 98 ,†H31 9
.Λ0H0H9 †0 ,09)09
ΛY)3ΛY30Y1 3†† H9 Y00
.Λ0H00 ,ΛM8 303H30

83) 3Λ3M †09 ,†H1KΛΛ3 Λ
.†09YH9Y YΛ313Λ †0Y
,83Y3H83) 3†03MK1 ,Y98 Λ30
!†910† 008H9#98

00Y9Y19H :†0H3Λ3M 03H††
,0000Λ98 83) Λ 0†ΛM8
00Y†919 YΛ0Λ0†Λ0X Y†8
.00H00#3 03Y†H30Λ38

Λ† 0909Λ98)3 Λ00 ,H33Y
.0††00Λ9YΛ0Λ 09H †0
Λ† 0909008 ,Λ† 0909Λ98
.0†H0ΛΛ0† †09 ,Λ)

Friedrich Klára: Vers rovásíró gyerekeknek

:9H9A0 8TTH+ZTH0
0J)OJ)OHJ# 2HT^PMCH AHJM

၄၀၈၄၄၄၈ ၆၆၆၆၆၆ ၆၆ ၆၆၆၆၆၆၆၆ ၆
 ၆၆၆၆၆၆ ၆၆၆၆၆ ၆၆၆၆၆၆၆၆ ၆၆
 ၆၆၆၆၆၆ ၆၆ ၆၆၆၆ ၆၆၆ ၆ ၆၆၆၆၆၆၆၆ ၆၆၆
 ၆၆၆၆၆၆ ၆၆၆၆၆ ၆၆၆ ၆၆၆ ၆၆၆၆၆၆၆၆ ၆၆

40H9498 A10 A3M430 3Y YACB 1A3#10
t3A3M 033384 Y4B9 9HH9
4HA9-MAHA9 B4M41 4 XX4M0Y tttM
.0303H3# H9#98 4 091AA98 t498

4H4H4X-444H40 4 004444444444M
4H040 4 4H00000 4 4H03444 4
4H440DX44 00044 400444444444M
4H40000 444 4 444444444444C

ፀጋጠላን ለግዛቱ ለገዢ ለሕግ ለሰላም ለጥሩ
 ለሰላም ለሰላም ለሰላም ለሰላም ለሰላም
 ፀጋጠላን ለግዛቱ ለገዢ ለሕግ ለሰላም ለጥሩ
 ለሰላም ለሰላም ለሰላም ለሰላም ለሰላም

310) 00A04H99, 00000, 004401
 00H9498 1A0H A0 00H9M9
 1044H98A88 900098 0098A44A8A
 .0040H90 A0H9 000098A9A00

4H4H4X 444H40 4 004444444444M
 4H040 4 4H00000 4 4H03444 4
 4H440DX44 00044 40044444444M
 .4H400H00 444 4 444444444444C

Friedrich Klára
Vers rovásíró gyerekeknek

A Pilisben egy tavaszi madárka
Oly vidáman, szépen énekel
Hogy kinyílik a kék égen egy ablak
És dalára Égi Hang felel.

Figyelj most te kedves kis madárka
Arra, amit üzenek veled
Vidd tovább a szavam ágról-ágra
Hadd hallják a magyar gyerekek.

Vigyázzatok a Kárpát-hazára
A hegyekre, a folyókra, a fákra
Várromokon hunok lábnyomára
Országházban a Szent Koronára.

Kőbe vésett szép betűk mesélnek
Fába róva megszólal a jel
Őseinket, védőit e földnek
Soha, soha ne feledjük el.

Szkiták, hunok, pártusok népe
Avarok és régi magyarok
Segítsetek minket megmaradni
Oltalmazzon erős karotok.

Vigyázzatok a Kárpát-hazára
A hegyekre, a folyókra, a fákra
Várromokon hunok lábnyomára
Országházban a Szent Koronára.

2008/március/1

A verset megzenésítette: Szakács Gábor



Kiadványaink, írásaink:

Friedrich Klára

Múltunk szétszóródott gyöngyszemei (Füzet, tanulmány, 1994)

Roga koronája (Füzet, tanulmány, 1997)

Tanuljuk és tanítsuk a rovásírást (Füzet, 1998)
Rovásírás gyakorlatok nem csak gyerekeknek I - II. (Magyar Ház, 2000)
Attila ifjúsága (Rovásírásos olvasókönyv, 2002)
Rovásírás tankönyv és szakköri ötlettár (2003)
Roga királyfi (Mesekönyv rovásírással, 2004)
Rovásírás játék nem csak gyerekeknek (2005)
Új Rovásírás tankönyv és szakköri ötlettár (2006)
Roga hun király (Kevéssé ismert részletek az európai hunokról, 2009)
Írástörténeti áttekintő magyar szempontból (2010)
Fejlesztő feladatok rovásírással 5-9 éves gyermekeknek (2012)
Grál kehely, király kehely (A Grál kehely magyar vonatkozásai, 2012)
 50 részes rovásírás sorozat a Honlevegélben, továbbá más folyóiratokban
 cikkek a rovásírásról.
Megfejtések könyve I. rész (Rovásemlékek megfejtései, 2013)
Felvidéki rovásírásos emlékek (2014)
Megfejtések Könyve II. rész (2015.)
Mély titkú rovással... (2017)

Szakács Gábor

Több mint 100, a magyar történelemmel és a rovásírással kapcsolatos
 tényfeltáró cikk a Magyar Demokrata hetilapban, az Arany Tarsoly
 havi kiadványban és más folyóiratokban.
Tájékoztató füzetek a rovásírás versenyekről (2000-2010)
Tatárlakától a boszniai piramisokig (DVD, helyszíni felvételekkel, 2009)
Attila ifjúsága (Történelmi zenemű, 2003)
Pogány imák (Történelmi zenemű, 2005)
Rákóczi él (Történelmi zenemű, 2008)
Hunyadi Mátyás igazsága (Történelmi zenemű, 2013)
Ha lecsap a stroke (2016)

Friedrich Klára – Szakács Gábor közös kiadványai
















Kárpát-medencei birtoklevelünk a rovásírás (Tanulmánykötet, 2003)
Kőbe vésték, fába rótták (Tanulmánykötet, 2005)
Tászok-tetőtől a bosnyák piramisokig (Tanulmánykötet, 2007)
Ősök és írások (Tanulmánykötet, 2008)

Belső borítók képaláírásai















1. A Komáromi lándzsavég – *Fényképezte: Szabó László*
2. A túrócbélai templom rovásvésétes gerendája – *Fényképezte: Geönczeöl Zsuzsa*
3. Friedrich Géza kántortanító – *Fényképezte: Cseh Klára*

4. Lőcsei céh mesterjegy gyűjteménye – *Sebestyén Gyula: Rovás és rovasírás c. könyvéből*
- 5-6. Rovásjeles kövek Nagycsalomján – *Fényképezte: Hegyi Károly*
7. A brünni rovasvésetes kő – *Fényképezte: Gondos Béla*
8. A lévai vár ma már nem létező rovasos kötőmbjeinek helye – *Geönczeöl Zsuzsa rajza alapján készítette Barta József*
9. A Felsőszemerédi felirat – *Barta József rajza Csáky Károly fényképe alapján*
10. A felsőszemerédi templom írásos kögerendája feletti díszítmény – *Fényképezte: Friedrich Klára*
11. Rovásíráshelyiségnévtábla állítás Udvardon, 2010-ben – *Fényképezte: Salgó Gabriella*
12. Felvidéki versenyzők a 2009-es Kárpát-medencei Rovásírás Versenyen, a Budapest XVI. kerületi Móra Ferenc Általános Iskolában. – *Fényképezte: Salgó Gabriella*















A betűk felosztása és oktatási sorrendje Friedrich Klára szerint

							
GY	TT	T	J	D	I	Í	SZ
							
	M	P	Á	A	Ö	ZS	C

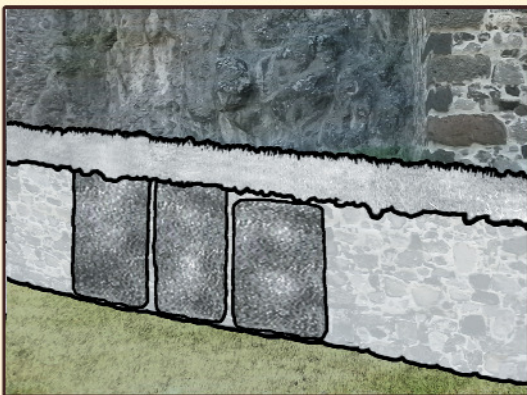
Egy száras betűk

						
RR	R	L	G	S	TY	B
						
Ú	U	V	ZZ	Z	CCS	CS

Két száras betűk

							
É	E	Ő	Ó	O	H	NY	N
							
	AK (?)	K	Ü	Ű	F	LY	

Hajlítgatott betűk



1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12.

B.J.



Képaláírások a 70. oldalon



A rovás emlékek bizonyossága szerint az ősi magyar rovásírás az egész Kárpát-medencében használatos volt. Felvidékről is van annyi rovás emlékünk, hogy ezt kimondhassuk. Ez tanulmányom egyik célja, ennek alátámasztása.

Ezen kívül még két okból gyűjtöttem csokorba a felvidéki rovás emlékeket: Egyrészt apai részről családom felvidéki, nagyapám és dédnagyapám itt éltek, itt voltak kántortanítók és a rovásírást is tanították, tehát nekik tartozom ezzel.

Másrészt a magyar művelődéstörténetnek is tartozom azzal, hogy ennek a jelentős területnek írás emlékeit csokorba gyűjtsem s átnyújtsam nemzetemnek.

Különösen fontos, hogy már Thelegdi János 1598-ban megjelent rovásírás tankönyve, a *Rudimenta*, azaz a *hunok régi nyelvének elemei...* előtt tíz évvel általános használatra utal a nyitrai határvita esete 1588-ból, mely jól bizonyított, így nem lehet „csak” számrovásnak nevezni, sem a „hamisítványok és tévedések” szemétkosarába dobni. Célom volt Erdély, Székelyföld rovás emlékei mellé felsorakoztatni a Felvidékieket is...

Friedrich Klára



97896381876447